

DER JUDE

צייטשריפט

פיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואך.

פערלאג: חברה „אחיאסף“.

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:
אסטרייך-אונגארן —.12 קראנען
האלביאהריג —.6 „
פירטעליאהריג —.3 „
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 „
אמעריקא, ענגלאנד —.10 שילינג

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדער קליינע שורה פעטיט
20 העללער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

דער פרייז פיר רוסלאנד:
גאנץ יאהרליך —.5 רובל.
האלב יאהרליך —.3 „
פיערטעל יאהרליך 1.50 „
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רובל
דען 1טען אפריל — 2 „
דע 1טען אויגוסט — 1 „
איינצעלנע נומערן 15 קאפ. — 30 העללער.
ענדערן די אדרעס קאסט 20 קאפ.

קראקויא, אב תרס"א. נומר 31. Krakau, 1 August 1901.

אינהאלט.

ה. תרס"א ← וואכען-קאלענדער (לוח) ← 1901

די טעג פון: חודש	וואך	שערפיען-אויגוסט		נייער כ. אויגוסט	אלט. כ. יולי
י"ט	זונטאג			4	22
כ'	מאנטאג			5	23
כ"א	דינסטאג			6	24
כ"ב	מיטוואך			7	25
כ"ג	דאנערש.			8	26
כ"ר	פרייטאג			2	27
כ"ה	שבת	פרשת ראה.		10	28

קורצע פערצייכנונגען פון דער יודישער געשיכטע.

טאג	יאהר	
יט	ה. תל"א	געשטארבען ה"ר אברהם האמבורגער רב („עיני אברהם“).
כ	ג.תתכ"ט	האבען די רוימער אנגעהויבען בעלאגערן ירושלים.
כא	ה תר"נ	האט די טערקישע רעגירונג בעשטעטיגט דעם קויף פון דער קאלאניע רחובות.
כב	ה. קנ"ה	פאגראמען געגען די יודען פון קאטאלאניען און אראגאניען.
„	ה. ש"צ	פערטריבען און בערויבט די יודען פון מאנטוא.
„	ה.תי"ט	געהרג'ט אין דייטשלאנד ה"ר מאיר רייך דיין פון ווילנא.
כג	ג.תקמ"ה	יודען פערפאלגונג אין מצרים דורך פילאפאטער.
„	ה. שס"ט	געשטארבען הר' ליוא „מהרי"ל מפראג“.
כד	ה.תקפ"ח	„ הר' אפרים זלמן מרגליות אין בראדי.
כה	ה. שנ"ט	„ הר' מענדיל אביגדורס קראקוער רב („עמודי גולה“).

צו אבאנירען:

אין קראקא:
Administration „DER JUDE“, Krakau, Gertrudy 16.

אין ווארשא:
Verlag „Achiasaf“, Warschau, Postkiste Nr 25, mündlich: Twarda 6, Thür 4.

אין לאנדאן:
R. Mazin, Bookseller 100 Old, Montague Str. London, E.

אין אמעריקא:
R. Kantorowitz, 4 Rutger Str. New-York

דער „יוד“ איז אויך איינגעטראגען אין דער צייטונגספרייזליסטע דער ק. ק. עסטרייכישען פאסט אונטער דער נומער: 1920 a Nachtrag VII.

צו דיזער נומער איז בייגעלעגט דאס זעקסטע בילד: „וואוהין זאלען מיר געהען?“ (רומענישע אויסוואנדערער).

„בלעטער"

ארויס געגעבען פון **איש יהודי** (ל. ראבינאוויץ רעדאקטאר פון המליץ).

שטרעבענדיג מיט אַלע קרעפטען אריינצוברייגען אשטראהל פון ליכט אין אלע ווינקעליך פון יורישען לעבען, צו דערנעהנטערן צום כלל די וויכטיגע עלעמענטען וואָס געפינט זיך אין דער מאסע, דעם גרעסטען טהייל פון אונזערע פרויען, וועלכע האָבען אין דער אלטער גליקליכער צייט אזוי פיעל געטהון פאר זייער נאציאָן און וואָס אין זייערע הענד ליגט די עריציהונג פון אונזערע קינדער, ווייל נאָר זיי קענען איינפלאנצען אין די יונגע קינדער, אייביגע ליבע און טרייע צו זייער פאָלק און צו זיינע העכסטע אידעאלען, געבען מיר ארויס אויסער דעם המליץ—„בלעטער" אין זשארגאָן, אין דער שפראך, וואָס עס פארשטייען און ריידען אויף איהר דער גרעסטער טהייל פון אונזערע שוועסטער און ברידער, און אום צו ברייגען וואָס מעהר נוטץ מיט אונזערע בלעטער שפאָרען מיר אין זיי אויך קיין מיה און קיין קאסטען פול צו מאכען אונזערע בלעטער מיט אַרטיקלען פון אַלע וויכטיגסטע און ניצליכסטע זאכען, מיט דעם „לעצטען ווארט" פון קולטור, בילדונג, וויסענשאפט און קונסט, וועלכע זענען פעהיג צו ענטוויקלען דעם איינפאכסטען לעזער און צו מאכען פון איהם א געבילדעטען מענשען. דער לעזער פון די בלעטער שטעהט ניט פון דערווייטען פון קיין זאַך וואָס די נייע צייט ברייגגט, פון וואס די גרעסטע חכמים און קינסטלער אין דער וועלט עריפינדען און בעגליקען דערמיט די מענשהייט און די ארטיקלען פון דער העכסטער וויסענשאפט זענען אויסגעלייגט איינפאך, דייטליך און פערשטענדליך, אז יעדער איינציגער, וואָס פערשטעהט נאָר יודיש זאָל זיי לייכט פערשטעהן. די גאַנצע שוויריגקייט פון דעם נעהמען מיר אויף זיך און פאר דעם לעזער זוכען מיר צו מאַכען וואָס מעהר אנגענעהם און לייכט. אין די בלעטער געפינט זיך ארטיקלען וועגען אונזערע לעבענס-און פאָלקס-פראגען, וועגען אונזערע העכסטע אידעאלען, וועגען אַלע ליכטיגע און טונקעלע ערשייגונגען פון אונזער געזעלשאַפטס און פאַמיליען לעבען, וועגען קינדער ערציהונג, וועגען אלע זאכען, וואָס איז זייער נייטהיג אויסצובעסערן און אומצוענדערן, מיט איין וואָרט וועגען אויסבעסרען אונזער לאַגע אין דער געגענוואָרט און אין דער צוקונפט. אין די בלעטער האָבען מיר געגרינדעט א אבטהיילונג „נח'ס קאסטען" דורך וועלכען מיר שטעהן שטענדיג אין פערבינדונג מיט אונזער לעזער. טאָג טעגליך קומט אונז אָן פראגען פון אלע נאָהענטע און ווייטע שטערט און שטעדטליך, וועגען אַלע זאכען וואָס געהערט צום געזונד, צום הייזליכען לעבען, צו בילדונג, צו ערציהונג און דעם גלייבען און מיר לאָזען ניט קיין וויכטיגע פראגע אָהן אַנטוואָרט. עס געפינען זיך מאטהעמאטישע אויפגאבען אלס „גימנאַסטיק" פאר'ן שכל, וואס איז די הויפט קראפט פון אונזערע ברידער. אויסער דעם געפינען זיך אין די בלעטער אינטערעסאנטע ערצייהלונגען פון אונזער פאָלקס לעבען, ביאגראפיען און לעגענדעס וועגען פארצייטיגע און היינטיגע העכסטע פערזאָנען פון אונזער נאציאָן, פרייע קורץ און שארפע איבערגעבונגען פון די העכסטע פאעזיע, פון די בעסטע ווערק אלער בעריהמטעסטער קלאסיקער פון פערשידענע ליטעראטורען אום בעקאנט צו מאכען אונזערע איינפאכע לעזער מיט דער דיינקונגסארט, אידעען, געזינונגען און פאנטאזיען פון די גרעסטע דיינקערס ביי אונז און צווישען אנדערע נאציאָנען. אויך געפינט זיך אין די בלעטער א נ'אָבטהיילונג אונטער דעם נאָמען „צמח און למך" פאַר דעם ריינעם יודישען הומאָר, וויצען און שארפזיניגע אויסשפריכע, וועלכע זענען ניט נאָר העכסט אינטערעסאנט פאַר אונזער פובליקום, וואָס האָט פון אייביג ליעב שארף-זין נאָר ענטהאלטען אין זיך אויך העכסטען מאראל— עס איז געלעכטער דורך טרעהרען. אַלעס איז געשריעבען אין זשארגאָנישער שפראך, ניט פארפוצט אין קיין פרעמדע פעדערן, אום עס זאָל זיין נאטירליכער, ניצליכער פאר אלע קלאסען. ביישפילען פארשפארען מיר צו ברייגגען; עס זענען שוין ארויסגעגאנגען 33 נומערן און ווער עס האָט נאָר געלייענט איינס פון זיי האָפען מיר אז ער האָט זיך איבערצייגט אין אלעס וואָס מיר האָבען דאָ געזאָגט, ניט נאָר פון די קלאסען פאר וועלכע מיר האָבען דאָס איבערהויפט געגרינדעט, נאָר אפילו פון העכסטע געבילדעטע לייט אין אייראפעאישען פאך און אין יודישען זין בעקומען מיר דעם גרעסטען בייפאל און פארלאנג צו געהן ווייטער אין דעם וועג, וואָס מיר האָבען אויסגעקליבען. מיר זענען פעסט בעשלאסען פאָרציזעצען אונזער ארבעט נאָך מיט מעהר פאָלשטענדיגקייט, און די בלעטער וועלען אַרויסגעהן מיט אזא פולען און וויכטיגען אינהאלט, אז זיי וועלען קענען דינען פאר א נ'אלערניצליכסטען אנצייגער און געהילפס-בוך אין אלע וויכטיגסטע פראגען פון פאמיליען-געזעלשאפט-און פאָלקסלעבען. מיט די גרעסטע מיהע און זארגפעלטיגקייט זוכען מיר אויסצוקלייבען פון אלע פראַגען, פון אלע נייעס וואָס ווערט בעשאפען אין דער מעדיצין, נאטורפאָרשונג, אלגעמיינע ליטעראטורן, קולטור פון פלאנצונגען, פעלד-און גאָרטען-געוויקסע א. ז. וו. א. ז. וו. די אלערניצליכסטע און נייטהיגסטע פאר אונזערע שוועסטער און ברידער.

די „בלעטער" קאסטען אין גאַנצען מיט פארטאָ 4 רובל א יאָהר. וואָס איז לויט די רייכקייט פון דער פראגראמע און די גוטע בעארבייטונג פון איהר העכסט ביליג ווייל מיר ווילען, אז זיי זאָלען פארשפרייט ווערען אויך אין די אָרעמסטע קלאסען פון אונזער פאָלק, יעדער זאָל קענען צו דעם צוקומען, ווייל דער צוועק פון די בלעטער איז צו לייגען א טהייל פונדאמענט פון אונזער פאָלקס ענטוויקלונג צו מאכען אגרויסען פראָצענט פון אונזער פאָלקס מאסע פאר אידען-מענשען און מענשען-אידען, וועלכע ווייסען, וואָס די צייט פאדערט פון זיי און וואָס זיי האבען צו פאדערן פון דער צייט. אויף די פערשטענדיגע לעזער רעכענען מיר דרייסט, אז יעדער פון זיי וועט פארשפרייטען די בלעטער צווישען זיינע גוטע פריינד און בעקאנטע און יעדער פריינד פון דער יודישער מאסע וועט זיי פארשפרייטען אין די קלאסען פון פאָלק פאר וועלכע זיי זענען נייטהיג און בעקאנט מאכען וועגען זיי די פרויענוועלט, דאמען און פרייליינס, און דאמיט קענען זיי נאָר בעקומען אַ דאנק פון די נייע לעזער, וועלכע וועלען זעהן, וואס פאר גוטען ווייין זיי וועלען געפינען אין דער איינפאכער פאס — די זשארגאָנישע בלעטער פון איש יהודי.

דער אינהאלט פון 33־טען וויפוסק איז:

א) דאצעס פאַר אַרימע קינדער. ב) רבנו גרשם מאור הגולה. ג) אַ מעשה מיט אַ האלבען רובל. ד) דער חעלעמער מלמד. ה) נח'ס קאסטען: 1) אַ דאמען געזעלשאַפט, 2) שענע וואזאנעס. 3) געשמאַקע שפייזען. 4) גוטע איינגעמאַכטס. 5) פאלסיפיקאַציע פון שפייזען, 6) פון זשאַרגאָן ו) הנה שיינדיל, ז) קאָרג זיין, ח) למך און צמח: 1) וואָס מאַכסטו ? 2) געבען נדן 3) זיווג בקריעת ים סוף.

פרייז פון די בלעטער פון איש יהודי:

אַ יאָהר (50 וויפוסקען)—4 רובל; אַ ½ יאָהר (25 וויפוסקען)—2 רובל; אַ ¼ יאָהר (12 וויפוסקען—1 רובל; 1 וויפוסק—12 קאָפ׳

עס דרוקט זיך דער **34** טער נומער **בלעטער** מיט'ן נאָמען כ'לאגמאָג, וועלכען די לעזער וועלען בעקומען צו **תשעה באב.**

דער אדרעס פון הערויסגעבער:

Ред. газ. „Гамелицъ" Л. А. Рабиновичу С.-Петербургъ Торговая 17.

L. Rabinovitch St.-Petersburg rue Torgova 17.

III. Jahrgang. **DER JUDE.** Nr. 31

דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ-יאהרלין —.5 רוביל.
האלב-יאהרלין —.5 רוביל.
פירטעל-יאהרליך 1.50 רוביל.
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רוביל
דען 1טען אפריל — 2 "
דען 1טען אויגוסט — 1 "

ענדערען די אדרעססע קאסט 20 קאפ.

צייטשריפט
פיר אלע יודישע אינטערעססען.
ערשיינט יעדע וואך.
פערלאג: חברת „אחיאסף“.

אבאנאמענטס פרייז יאהרליך:
אסטרייך-אונגארן —.12 קראנען.
האלביאהריג —.6 "
פירטעליאהריג —.3 "
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 "
אמעריקא, ענגלאנד —.10 שילינג.

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדע קליינע שורה פעטיט
20 העלער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

Erscheint Donnerstag.

Krakau, 1 August 1901. נומר 30 [ie 31] קראקויא, אב תרס"א.

צו אונזערע אבאנענטען!

מיר ערלויבען אונז צו דערמאהנען אונזערע געעהרטע אבאנענטען וועלכע האבען איינגעצאהלט נור די ערשטע 2 ראטען — 4 ר' אז דעם 1־טען אויגוסט ד. ה. מיט נו' 30 ענדיגט זיך זייער אבאנעמענט, און מיר בעטען צו שיקען צייטליך די 3־טע ראטע — 1 רובעל, כדי עס זאל נישט זיין קיין אויפהאלט אין דער עקספעדיציאן פון די נומערן.

דעם ערשטען יולי האט זיך געענדיגט דאס אבאנעמענט פון די אבאנענטען וועלכע האבען אויסגעשריעבען דעם „יוד“ פון 1 טען יאנואר אויף א האלב יאהר און אויך פון די, וועלכע האבען איינגעצאהלט די ערשטע ראטע — 2 רובעל פאר דער צייט פון 1־טען אפריל ביז ענדע יאהר און מיר בעטען אריינצושיקען באלד דעם רעסט געלד

☞ די וועלטגעשיכטע ☜
צווייטער טהייל

דרוקט זיך און וועט אין גיכען ערשיינען און צושיקט ווערען אלע אבאנענטען, וועלכע האבען פיר זי איינגעצאהלט.

צו דיעזער נומר איז בייגעלעגט דאס זעקסטע בילד

„וואהין זאלען מיר געהען?“
(רומעניש̈ע אויסוואנדרער)

און אויך די איבריגע בילדער וועלען מיר ביילעגען יעדעס צו דער רעכטער צייט.

די אדמיניסטראציאן.

סימנים פון קנעכטשאפט.

צוואנציג יאהר איז שוין אלט אונזער בעוועגונג, און דער משך פון אזא צייט וואלט, דאכט זיך, געדארפט גענוג זיין, אז דאס נאציאנאלע געפיהל זאל געשטארקט און געשעצט ווערען פון אלע קלאססען פון אונזער פאלק, בפרט נאך, אז אויך אומעטום, ביי אלע אנדערע פעלקער פון דער וועלט,—ווי פערשידען זאלען ניט זיין די מיינונגען פון זייערע פערשידענע פארטייען, סאציאליסטישע, ליבעראלע און קאנסערוואטיווע, — ווערט די אכטונג פאר נאציאנאלע אינטערעססען, דער כבוד פון דער אומה געהאלטען פון זיי אלעמען פאר דעם הייליגסטען יסוד, פון זיין לעבען. ביי אונז איז עס אבער ניט אזוי, אונזער אינטעליגענץ האט זיך נאך אליין ניט געקאנט אבטרייסלען פון די געדאנקען און געפיהלען פון דער אבגעלעבטער פריהערדיגער צייט, זי רעדט נאך אליין אזוי ווי פריהער פון דער פערברידערונג און אחדות צווישען אלע פעלקער און זי פערשטעהט נאך אליין ניט אז די פערברידערונג און אחדות צווישען אלע אומות קענען האבען א ווערט נור אין דער פרייהייט פון יעדער איינצעלנער אומה, נור אין דער אכטונג צו די אייגענע נאציאנאלע אינטערעסען. ווערט נור דאס לעצטע פערגעסען, קומט דאן ארויס א שעדליכע און מאוסע קנעכטשאפט, א קריכעריי פאר דעם אנדערען, די אבלייקונג פון דעם, וואס איז אמת, טייער און הייליג. די אבלייקונג פון די נאציאנאלע אינטערעסען — און די דערשטיקונג פון די נאטירליכע נאציאנאלע געפיהלען ווערט דערום אומעטום געהאלטען פאר דאס גרעסטע פערברעכען, ווייל א פערברעכען איז אליין, וואס מאכט דעם מענשליכען גייסט ארימער און דאס מענשליכע לעבען נידריגער. ביי אונז אבער פערשטעהט מען נאך אליין ניט דעם נאציאנאלען געדאנק, און ניט נור די יודען פון מערב אייראפא האבען זיך נאך ניט געקאנט בעפרייען פון זייער אינערער קנעכטשאפט, נאר אפילו אויך די רוסישע יודען, וועלכע האלטען זיך פאר דעם יסוד פון דער נאציאנאלער בעוועגונג. אויך זיי ווייסען ניט צו שעצען זייער פאלק און זייער געשיכטע און אויך זיי זענען גרייט צו פערקויפען די פרייהייט פון זייערע געפיהלען און פון זייער דענקען. ווי וועניג זיי ווייסען צו שעצען זייער שפראך און ליטעראטור, בעווייזט די אסיפה פון דער אדעסער בילדונגס־חברה, וואס איז געוועזען מיט עטליכע וואכען צוריק, און ווי קליין און נידריג זיי ווייזען זיך ארויס געגען אנדערע, בעווייזט דאס פערענטפערען זיך פון אדאלף לאנדוי געגען דעם „נאוואיע ווערעמיא“ אין וואסהאד (נו' 41).

די אדעסער בילדונגס חברה, וואס בעשטעהט שוין פון דער בעסערער יודישער אינטעליגענץ, ווייל זי אינטערעסירט זיך דאך מיט דעם יודישען לעבען, ווייל זי פיהלט אין זיך דאך די התחייבות צו טהון וואס עס איז פאר דאס פאלק,—אויך די דאזיגע בעסערע אינטעליגענץ איז נאך עד היום ווייט פון דעם צו פערשטעהען, וואס הייסט נאציאנאלע עהרע, וואס הייסט נאציאנאלע ערציהונג. בעת עס איז אויף דער אסיפה אויסגעדריקט געווארען די מיינונג וועגען דער נייטהיגקייט פון נאציאנאלער ערציהונג, האבען די פיהרער פון דער חברה מיט כעס געפרעגט: וואס הייסט נאציאנאלע ערציהונג, צו וואס דארפען די קינדער אין די שולען

לערנען די העברעאישע שפּראַך און יודישע געשיכטע, וואָס פאַר אַ תַּכְלִית וועט זיי דערפון אַרויסקומען?

אַזוינע טַעֲנוֹת און פראַגען לייגען אַרויף אַ שענדליכען פלעק אויף די אָדעסער בילדונגס חברה, — אַ פלעק, וועלכער וועט ניט אַזוי גיך אָבגעוואַשען ווערען. דאָס נישט אויסקלויבען אין דעם קאָמיטעט פון דער חברה די נאַציאָנאַלע קאַנדידאַטען (די הערren אחד־העם, דובנאוו און בן־עמי), וועלכע האָבען זיך קוֹנֵה שֵׁם געוועזן מיט זייער אַרבייט אין דער בילדונג פון אונזער פאָלק, האָט מיט רעכט אומעטום אַרויסגערופען אַ כעס און שִׂנְאָה נעגען די שענדליכע אסיפה.

20 יאָהר נעדויערט שוין אונזער נאַציאָנאַלע בעוועגונג און מיר פערשטעהען נאָך אַלץ ניט די וויכטיגקייט פון דעם נאַציאָנאַלען געדאַנק פאַר די ערציהונג. נאָך 20 יאָהר פון אַרבייט געפינען זיך נאָך אַלץ ביי אונז מענשען און גאַנצע חברות, וועלכע לייקענען אָב די נייטהיגקייט פון דער העברעאישער שפּראַך און יודישע געשיכטע פאַר יודישע קינדער און פרעגען, וואָס פאַר אַ תכלית וועלען די קינדער האָבען פון די יודישע לִמוּדים. איז עס ניט אַ שאַנדע, אַז אַזוינע פראַגען וועגען תכלית שטעלט ניט דער המון, וועלכער הונגערט, נאָר די איידעלע אינטעליגענץ, וועלכע וואָלט דאָך בעסער פאַר דעם גראָבען המון געדאַרפט פערשטעהן, אַז „לֹא עַל הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִהְיֶה הָאָדָם”, אַז ניט מיט ברויט אליין קען לעבען, דער מענש, אַז ער האָט העכערע בעדערפענישען און גייסטיגע ציעלען. אונזער פאָלק האָט שטענדיג געוואוסט צו שעצען דאָס גייסטיגע לעבען, דען זיין נאַציאָנאַלע ערציהונג, וועלכע עס האָט געהאַט ביז איצט, האָט איהם נעגעבען די גרויסע גייסטיגע קראַפט, מיט וועלכער עס האָט געקאָנט אויסשטעהן אַלע שטורמווינדען אין זיין לאַנגען גלוּת־לעבען און אַ דאַנק וועלכער עס האָט קיינמאָל ניט פערלאָרען זיין מוטה און זיין בִּטָּחוֹן אויף בעסערע צייטען. דאָס פאָלק האָט קיינמאָל ניט נעפרעגט, וואָס פאַר אַ תַּכְלִית קומט איהם אַרויס פון זיין לערנען און פון דעם לערנען פון זיינע קינדער. דער כבוד צו דער אומה איז פאַר זיך אַליין געוועזן דער גרויסער תכלית וועלכער איז פאַר אַלעמען געוועזן הייליג און טייער, — און דאָ פרעגט די אָדעסער אינטעליגענץ, וואָס פאַר אַ תכלית וועט זיין פאַר די יודישע קינדער פון דעם לערנען העברעאיש און יודישע געשיכטע. יאָ, וואָס פאַר אַ תכלית? וועלען דען די קינדער דורך דעם מעהר געלד פערדינען אָדער ניכער שטעלען קריגען? — דאָס ווייסען מיר ניט און מיר ווילען פון דעם ניט וויסען. מיר ווילען, אַז אונזערע קינדער זאָלען זיין שטענדיג צוגעבונדען צו אונזער פאָלק, זיי זאָלען איהם ליעב האָבען און שעצען, זיי זאָלען וויסען די שפּראַך פון זייער פאָלק און זיין געשיכטע, ווייל מיר ווילען ניט, אַז אונזערע קינדער זאָלען זוכען אין לעבען נור דעם אייגענעם נוצען, נור דעם פראַקטישען תכלית פאַר זיך אַליין. מיר ווילען, אַז אונזערע קינדער זאָלען זוכען עפּיס העכערעס און גרעסערעס אין לעבען, זיי זאָלען האָבען איידעלע געפיהלען, גוטע זיטען און הויכע, איידעלע ציעלען. אַזאַ פעראיידעלונג קענען אָבער אונזערע קינדער קריגען נור דאַן, ווען זייער לעבען וועט ניט זיין פעראיינצעלט און אָבגעריסען פון כלל, ווען זייער געפיהל וועט ניט זיין אָרים נור דורך דאָס אייגענע אָבגעגרענצטע לעבען, נאָר ווען זייער לעבען וועט זיין פערבונדען מיט דעם לעבען פון זייער פאָלק און ווען זייערע געפיהלען וועלען ווערען בערייכערט דורך דאָס רייכע לעבען פון אונזער פאָלק. איז דען אַזאַ תכלית ניט גרויס גענוג? ווער עס מיינט אַזוי, דער דאַרף ניט האָבען די הָעֵזָה צו אַרבייטען פאַר די בילדונג פון פאָלק, ווער עס פערשטעהט ניט די וויכטיגקייט פון דעם נאַציאָנאַלען געדאַנק פאַר די ערציהונג, דער זאָל ניט זיין קיין חבר אין בילדונגס חברות. אַזוי איז, עס טאַקי אומעטום, ביי אַלע אוּמוֹת העולם, אָבער ניט ביי אונז, ווארום ביי אונז איז דער המון אָהן ווילען און אָהן וויסען, און די אינטעליגענץ אונזערע איז מיט פערלאָשענע נאַציאָנאַלע געפיהלען, פערקנעכטעט און בלינד.

פעלעטאָן.

אין בּוֹיבֶּערִיק.

אויף אַ דאַטשע.

(בילדער, טיפּען, בעגעגענישען, צרות און פערגעניגען).

פון

שלום־עליכם.

ד.

[מע ברייננט אונז צו טראַגען אויף דער דאַטשע פון כל־טוב. — עס שטעלען זיך פאַר יודען און ווייבער לרוב. — איך ווער בעקאַנט מיט'ן שוחט'ס זוהן].

מיר האָבען נאָך נישט אויפגעבונדען די פעקליך און נישט אַרומגעקוקט זיך וואו מיר זענען אין דער וועלט, האָט מען אַנגעהויבען צו טראָגען אונז אויף דער דאַטשע פון כָּל טוב: פון עוֹפוֹת און פון אייער און פון קאַטשקים, פון גאַרטענוואַרג און פון מילכינס, פון נעזאַלצענס און פון געריכערטס און פון כל מִינֵי סְחוֹרוֹת „באַקאַליי”, „גאַלאַנטעריי” און רויכוואַרג, און פון וואָס אַ מויל קאָן אויסרעדען.

— וואָס זאָגסט דו, חיה עטיל, דערויף? — רוף איך מיך אָן צו מיין ווייב.

— וואָס זאָל איך זאָגען? — מאַכט זי — אַ רוּח אין נעלד'ס טאַטען אַריין!...

נאָכדעם האָבען אָנגעהויבען צו געהן גלאַט יודען, אָהן סחורה, איינער אַריין, דער אַנדערער אַרויס, און מיר האָבען שליסען קענטשאַפט.

— שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם, אין אַ גוטער שָׁעָה! — רופט זיך אָן אַ יוד.

— עֲלֵיכֶם שָׁלוֹם — זאָג איך — וואָס וועט איהר זאָגען?

— גאָר ניט, איך בין דער הינער קַצָב. מסתּמא וועט איהר דאָך דאַרפען פלייש, בין איך געקומען צו געהן מיט אייך בעקענען זיך.

— שלום עליכם, אין אַ גוטער שעה! — רופט זיך אָן נאָך אַ יוד.

— עליכם שלום, וואָס וועט איהר זאָגען?

— נאָר ניט, איך בין אַ הינער קרעמער, ביי מיר קויפען אַלע יעהופּעצער נְגִידִים, בין איך געקומען צו געהן זיך מיט אייך בעקענען.

— שלום עליכם, אין אַ גוטער שעה!

— עליכם שלום, וואָס וועט איהר זאָגען?

— גאָר נישט, איך בין אַ יוד פון האָלץ, אֶפשר וועט איהר דאַרפען האָלץ, בין איך געקומען צו געהן.

נאָך די יודען האָבען אָנגעהויבען געהן ווייבער זיך פאַרשטעלען: די יודינע פון דער מילך, די יודינע פון קעז און פוטער, די יודינע פון די עופות און די יודינע פון די בולקים, איטליכע מיט איין אַנדער רעקאָמענדאַציע. און נאָכדעם האָבען זיך אַ לאָז געטהון אָרימע לייט, פאַרליך און איינציגווייז, נְבִאים און נבִאי'טעס, כִּמְעַט ווי אין בערדיטשעוו.

— אַ פָּנִים — זאָג איך — ביי אייך אין בויבעריק איז פאַראַן אַ היבש ביסיל יודען?

— קיין עַיִן הָרָע ניט — רופט זיך אָן צו מיר מיט אַ שלעפעריג קוֹל איין אויסגעצויגענער יונגערמאַנטשיק מיט אַ בלאָס פנים און מיט אַ לאַנג

סימנים פון קנעכטשאַפט, האָבען מיר געזאָגט, זעהען מיר אויך אין דעם ווי מיר פערהאַלטען זיך אויך צו אַנדערע. עס זענען געווען צייטען, ווען מיר האָבען זיך נאָכאַנאַנד געאמפּערט מיט די אַנטיסעמיטען, זיי אויפצווייזען, אַז מיר זענען טאַקי אָרענטליכע מענשען, אַז אונזער תורה איז ניט מענשענפיינדליך און אַז מיר אַליין זענען ניט קיין מענשענפרעסער. איצט האָט מען שוין איינגעזעהן, ווי ווייט עס זענען איבריג און גאַנצען די ויכוחים מיט די אַנטיסעמיטען, וועלכע מיר וועלען קיינמאָל נאָר נישט קענען בעווייזען.

די ויכוחים מיט דער שטענדיגער פערטהיידיגונג האָבען נישט נור קיין נוצען ניט געבראַכט, נאָר זיי האָבען אויף אונז אויך שעדליך געווירקט. האָבענדיג פאַר די אויגען נור די אַנטיסעמיטישע לעזער, האָט מען ניט געקענט רעדען מיט דעם גאַנצען אמת וועגען די אייגענע אינטערעסען, וועגען די אייגענע פעהלערן, מען האָט אַלץ זיך געסטאַרעט ווייס צו מאַכען און מען האָט זיך געסטאַרעט אָבצולייקענען ניט נור דאָס, וואָס איז אין דער אמת'ען שוואַרץ געווען, נאָר אויך דאָס, וואָס האָט נור אין די אויגען פון די אַנטיסעמיטען אויסגעזעהן פאַר שלעכט און שוואַרץ. דורך אַזאַ פערענטפערונגס-ליטעראַטור האָבען מיר אונז שטענדיג געפיהלט אין דער לאַגע פון אנגעקלאַגטע, הירך דאָס שטענדיגע פערענטפערען זיך האָבען מיר זיך אַליין נידריג געמאַכט אין אונזערע אויגען און מיר האָבען פערלאָרען דעם מוטה גלייך צו האַלטען אונזער קאָפּ. איצט איז עס אפילו בעסער געוואָרען: אויך אונזערע רוסיש-יודישע ליטעראַטור פערנעמט זיך איצט שוין ווייניג מיט די אַנטיסעמיטישע צייטונגען, נאָר פון צייט צו צייט לאָזט זיך דאָך אַ מאָל הערען איין אַלטע שטימע, וועלכע בעווייזט אונז, ווי טיעף עס איז נאָך ביי אונז איינגעוואָרצעלט די איינערע קנעכטשאַפט. אַזאַ שטימע האָבען מיר איצט געהערט פון הערן לאַנדוי, דעם געוועזענעם רעדאַקטאָר פון „וואָסחאָד", וועלכער פערענטפערט די יודען נעגען דעם „נאוואיע ווערעמיא", וואָס האָט אויסגעקלערט פערשידענע בִּלְבּוּלִים אויפ'ן „שֻׁלְחָן עָרוּךְ". הערר לאַנדוי האָט ניט געקענט טהון ווי צום בייספיעל די רעדאַקציאָן פון „וואָסהאָד", וואָס האָט געגעבען די בעשולדיגטע שטעלען אין זייער ריכטיגער איבערזעטצונג אָהן אַ שום פירוש, ווייל ער האָט, ווי ער זאָגט אַליין, דעם שלחן-ערוך קיין מאָל אין זיין לעבען אין האַנד ניט געהאַלטען; הערר לאַנדוי האָט אויך ניט געקענט זיך בענוגענען מיט דער בעמערקונג, אַז ער איז ניט קיין בר סמכא אין רעליגיעזע פראַגען (אין „נאוואיע ווערעמיא" איז ער געווען אָנגערופען מיט אַזאַ נאָמען), נאָר ער איז געגאַנגען נאָך ווייטער און האָט געזאָגט, אַז 99 פּראָצענט פון די רוסישע יודען האָבען דעם שלחן ערוך קיין מאָל ניט אָנגעזעהן, און אַז דער שלחן ערוך ווערט געלערענט נור פון רבנים און אַלטערהומספאָרשער.

איז אַזאַ פערענטפערונג ניט קיין קנעכטשאַפט? איז עס אמת, וואָס ה. לאַנדוי זאָגט? אָט צו וואָס עס ברייננט אונז דאָס שטענדיג פערענטפערען זיך און דאָס שטענדיגע רעכענען זיך מיט די מיינונגען און געפיהלען פון אַנדערע! וואו איז דער כבוד צום אמת און צו אונזער פאָלק?

די צוואָנציג-יאָהריגע נאַציאָנאַלע בעוועגונג האָט אונז פון אונזער אינערער קנעכטשאַפט נאָך אַלץ ניט בעפרייט, מיר זענען נאָך אַלץ צו טיעף פערזונקען אין ליגענס און מיר וועלען מוזען זיין פערזונקען, כל זמן מיר וועלען ניט קריגען מעהר אַכטונג צו אונזער פאָלק און צו אונזער געשיכטע, כל זמן מיר וועלען זיך רעכענען ניט מיט אונז אַליין, מיט אונזערע אייגענע בעדערפענישען, נאָר מיט די געפיהלען און די מיינונגען פון אַנדערע. י. ל.

עקיל, וואָס מע רופט דאָס „נאַקידקע", ווי איינער רעדט: ווילט איהר רופט מיך חסיד, ווילט איהר רופט מיך אַריסטאָקראַט...

— וויפיעל — זאָג איך איהם — קאָנען זיך דאָ לְמָשָׁל געפינען יודען?

— פרעגט בעסער — זאָגט ער — וויפיעל קאָנען זיך דאָ געפינען לְהַבְדִּיל ניט קיין יודען?

— אַ פנים זאָג איך — ס'איז דאָ ביי אייך אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, יודען מעגען דאָ זיצען פראַנק און פריי?

— אַדְרַבָּה — זאָגט ער — יודען טאָרען דאָ ניט זיצען בְּשׁוּם אוֹפֶן!

— ווי אַזוי זשע — זאָג איך — זיצט מען דאָ אַז מע טאָר ניט?

— אָט זעהט איהר דאָך — מאַכט ער צו מיר.

— וואָס זענט איהר? — טהו איך אַ פרעג דעם יונגענמאַנטשיק.

— וואָס איך בין? מאַכט ער צו מיר — אַ יוד.

— דאָס זעהט מען — זאָג איך — אַז איהר זענט חָלִילָה ניט קיין קריסט. איך מיין ווער זענט איהר?

— ווער איך בין? — זאָגט ער — איך בין הייסט דאָס דעם היגען שוחט'ס זוהן.

— מיט וואָס האַנדעלט איהר? — פרעג איך איהם.

— מיט וואָס איך האַנדעל? — זאָגט ער — אֶפְשָׁר וועל איך נאָך אַמאָל האַנדלען; לְעֵת עַתָּה הייסט דאָס האַנדעל איך נאָך מיט גאָר ניט.

— וואָס זשע דאַרפט איהר?

— וואָס איך דאַרף? איך בין געקומען הייסט דאָס אייך בעטען אֶפְשָׁר וועט איהר עפּיס שענקען אויף אונזער תַּלְמוּד-תּוֹרָה?

— איהר האָט דאָ — זאָג איך — אין בויבעריק אַ תלמוד-תורה אויך?

— ע — מאַכט ער — מיר זאָלען דאָ האָבען אַ תלמוד-תורה וואָלט געווען גוט!

— האָט איהר — זאָג איך — הייסט דאָס ניט קיין תלמוד-תורה? אויף וואָס זשע קלויבט איהר געלד?

— אויף וואָס מיר קלויבען געלד? אויף דער היגער תלמוד תורה.

— אַז איהר האָט ניט קיין געלר, וואו זשע האָט זיך צו אייך גענומען אַ תלמוד-תורה?

— נו זעהט איהר דאָך!...

• •

— וואָס האָסט דו זיך בעזעצט דאָרטען אויסטאַנ'ען מיט'ן שלים-מזל? — שרייט צו מיר מיין ווייב פון שטוב — טאָמיר וואָלט בעסער געווען אַ סְבָרָה דו זאָלסט זיך מַטְרִיחַ זיין אַהערצו העלפען אויספּאַקעווען די זאַכען, אויסשטעלען דאָס מעביל אויף דער דאַטשע, אַריינשלאָגען צוויעכעס אין די ווענד?

איך געזעגען זיך אָב מיט'ן שוחט'ס זוהן און לאָז מיך געהן אין שטוב אַריין שלאָגען צוויעכעס אין די ווענד.

ה.

[איך שלאָג צוויעכעס אין די ווענד. — מיין ווייב מאַכט מיך אַסיסיל בעקאַנט מיט אונזערע שכנים].

שלאָגען צוויעכעס אין די ווענד — דאָס איז מיין לעבען. דערזעהט איך אַ ליידיגע וואַנד, אַזוי מוז איך זי בעשלאָגען מיט צוויעכעס פון אויבען ביז אַראָב. וואָס זאָל איך טהון? ס'איז ביי מיר אַ פנים אַזאַ חולאת: איך קאָן ניט זעהען קיין וואַנד אָהן צוויעכעס.

יודישער דלות אין אָדעס.

(איינדריקע און בעאָבאכטונגען).

II.

וואָס ווייטער ווערט די אָרימקייט אין אָדעס גרעסער און גרעסער. אין 1899 יאהר האָט די קאָמיסיע פערשריבען אויף קוילען צו געבען 30.000 מענשען און אין 1900 יאהר שוין 36 טויזענד. די עקאָנאָמישע לאַגע פון דער יודישער אָרימער קלאַס ווערט יעדעס יאהר ערגער און ערגער. אלע צדקה־חברות אין אָדעס אין זייער לעצטען יאהר־חשבון דערצעהלען פון דעם טרויעריגען פאַקט, אַז די אָרימקייט צווישען די אָדעסער יודען וואַקסט אַלץ מעהר. די אָדעסער חברא־קדישא האָט אין 1900 יאהר מקבר געווען אומזיסט 2214 אָרימע (אין גאַנצען זענען געשטאָרבען 3438 — און ביז 65 % אָרימע), בעת אין די פריהערדיגע יאהרען איז די צאָהל געווען פיעל וועניגער. טויט־פעלע אין לעצטען יאהר זענען אויך געווען פיעל מעהר (אין 1898 יאהר 2840, אין 1899 יאהר 2980 און אין 1900 יאהר שוין 3438), וואָס די חברה שרייבט צו דער שרעקליכער שווערער אָרימקייט, וועלכע פערגרעסערט זיך פון יאהר צו יאהר און טראָגט אַן וואָס מעהר קראַנקהייטען און אומגליקען. די „חברה צו שטיצען יודישע אָרימע קינדער", די „חברה צו העלפען אָרימע יודען אויף סלאָבאָדקע", „דאָס יתומים־הויז", אויך די איבריגע חברות בעצייכנען דיזעלבע שרעקליכע ערשיינונג. פיעל מעהר אָרימע זוכען און פאָדערען אונטערשטיצונג, און די קאַסע ביי די חברות איז שטענדיג פוסט... אפילו די רייכערע חברות, ווי פון די פּריקאַשציקעס אָדער אַגענטען בעקלאָגען זיך אין זייער לעצטען יאהר־חשבון אויף שווערע צייטען. די חברה־פּריקאַשציקעס צום ביישפּיעל האָט אין לעצטען יאהר אויסגעהאָלפען איהרע פעראָרימטע חברים אויף 8320 רובל. אַזאַ גרויסע ציפער טרעפּט זיך דאָס ערשטע מאָל פאַר אַלע 38 יאהר, זינט די חברה איז געגרינדעט... און אַז דער מסחר־קריזיס פון די לעצטע יאהרען האָט אַזוי פעראָרעמט און אַזוי שלעכט געווירקט אויף אַזאַ קלאַס אָדעסער יודען, ווי פּריקאַשציקעס אָדער געשעפּט־אַגענטען, וועלכע האָבען אין געוועהנליכע צייטען זייער פּרנסה בהרוחה, היינט וואָס קען שוין ווערען אין אַזעלכע שווערע יאהרען מיט די אַ י ב י נ אָרימע קלאַסען, מיט דעם פּראָלעטאַריאַט, וואָס לעבט ש ט ע נ ד י ג אין דחקות, אין נויט, אָהן שטענדיגע אַרבייט, אָהן בעשטימטען פערדינסט? עס איז גענוג איין שלעכטער ניט־פּרנסה יאהר, וואָס זאָל איבערקעהרען די גאַנצע עקאָנאָמישע לאַגע פון אומגליקליכען אָרימאַן. און מען זעהט איצט אַ אַימה־דיגע ערשיינונג, ווי אויפ'ן לייטער פון דעם ווירטשאַפטליכען לעבען געהט מען אַלץ נידעריגער און נידעריגער, ווי פערשיעדענע קלאַסען לאָזען זיך אַלץ אַראָב טיעפער און טיעפער אין אבגרונד פון פינסטערן דלות און וויפיעל ווערען אין גאַנצען פערזונקען, גאָר אָהן אַ שום תּקומה... אַ געוועזענער מעקלער פון תבואה ווערט אַ קליינער גאַלאַנטעריי־סוחר, אַרומצוטראָגען סחורה איבער די הויפען; אַ געוועזענער הענדלעריל ווערט אַ קוישען־טרעגער צו פערקויפען איבער די הויפען גרינסען, פרוכטען, פיש, הערינג א. ז. וו.; אַ קליינער בעל מלאכה ווערט אַ לאַטעצניק אויף אַלטע אויפגעקויפטע זאַכען, וועלכע פערקויפען זיך דערנאָך אויפ'ן מאַרק; אַ געוועזענער לאַטעצניק אָדער אַזוי אַ קליינער בעל־מלאכה ווערט אַ טאַצעצניק, אַ ווענעלע־שטופער, און אַ טאַצעצניק ווערט אַ פּראָסטער טרעגער א. ז. וו. זעלבסט פערשטענדליך אַז ביי אַ שלעכטער צייט ווי איצט בלייבען פיעל גאָר אָהן בעשעפטיגונג און אַרבייט. אַזעלכע אָרימע, וואָס ליידען פשוט הונגער, האָט מען פערשריבען 1537 מענשען, געוועזענע קוישען־טרעגער, בעלי־מלאכות, פאַבריק־אַרבייטער א. ד. ג. דאָס איז על פי רוב געזינטען מיט פיעל קינדער, און עס איז שרעקליך צו זעהן אין וואָס פאַר אַ אומגליקליכער לאַגע זיי געפינען זיך. זיי פערשילטען זיך זייער לעבען, דעם טאָג וואָס זיי זענען געבאָרען געוואָרען, זיי האָבען שוין די לעצטע

— ווער קלאַפּט דאָס דאָרטען? — הער איך אַ קול פון יענער זייט וואַנד.

— וואָס איז דאָס פאַר אַ קלאַפּען וואָס? — הערט זיך אַ קול פון דער אַנדערער זייט.

— אַ גאַנצען טאָג זאָל אַ יוד האַלטען אין איין קלאַפּען צווישען אין די וועגד! — הערט זיך פון דער דריטער וואַנד.

— מיט'ן קאָפּ אָן וואַנד! — הערט זיך פון דער פערטער וואַנד אַ קול פון אַ נקבה.

— חיה עטיל! — רוף איך מיך אָן צו מיין ווייב — דו ווייסט ניט ווער קוויטשעט דאָס דאָרטען?

— פאַר וואָס זאָל איך ניט וויסען? זאָגט מיין ווייב — דאָס בעדאַרף זיין דאָס ווייביל פון גריידיג וואָס דער מאַן האָט זי אַוועקגעוואָרפען און איז אַוועקגעפאָהרען קיין אַמעריקע. זי האָט קאַלי אויגען פאָהרט זי צוויי מאָל אין דער וואָך אין שטאָדט אַריין צו מאַנדעלשטאַם דעם דאָקטאָר און ער ברענט איהר מיט ליאַפּעס.

— פון וואַנען ווייסט דו דאָס אַזוי אַלסדינג? — פרעג איך ביי מיין ווייב.

— פאַר וואָס זאָל איך ניט וויסען? — זאָגט זי — איך האָב מיך שוין בעקאַנט כמעט מיט אַלע אונזערע שכנות; די קעכען זענען דאָ אַלע אינאיינעם. מיר האָבען דאָ אויף דער דאַטשע פון כל־מאמינים־שהוא: יעהופּעצער „סטיקראַטען", נגידים און געמיינע בעלי־בתים; דו געפינסט דאָ אַ שניטקרעמער פונ'ם פאַדאָל, אַ שקאָנטיסט פונ'ם קרעשטשאַטיק, אַ מעקלער פון בערלינעם, אַ לעהרער פון שטונדען, אַ קאַסיר פון אַ מיהל, איין אַגענט פון פייער, אַ זינגער פון כאָהרשול, צוויי סטודענטליך, דריי ווייבליך און איינע אַ ליטוועטשקע.

— אַ גאַנצער „זווערינעץ"! — זאָג איך שטילערהייט.

— די ווייבליך זענען זעהר פיינע, לייטישע ווייבליך, פרעמדע, נישט קיין היגע, געקומען אהער זיך קורירען; איינע איז אַ זווענירעדקער, דאַר ווי אַ שטעקען, הוסט געבאָך גאַנצע נעכט; די אַנדערע איז אַ רעסטאָפעליר מיט אַ צוגעמאַכטער פּוס; די דריטע איז דאָס ווייביל פון גריידיק, די וואָס מאַנדעלשטאַם דער דאָקטאָר ברענט איהר די אויגען מיט ליאַפּעס, און די ליטוויטשקע איז אויך זעהר אַ פיין ווייביל, האָט צו טהון ניט פאַר מיר געדאַכט מיט די צייהן, רייסט זיך אויף די גלייכע ווענד.

— ביי איהר בלייב עס! — זאָג איך שטילערהייט, נאָר מיין ווייב דערהערט און ווערט אָנגעצונדען:

— וואָס עפּיס ביי איהר בלייב עס? וואָס האָסטו צו איהר? דו קענסט זי? דו ווייסט זי? זי איז דווקא זעהר אַ פיינע, אַ לייטישע, איין עהרליכע.

— מעגליך — זאָג איך — סע קאָן זעהר זיין.

— וואָס הייסט — זאָגט זי — סע קאָן זיין? וואָס איז דאָס פאַר אַ שפּראַך „סע קאָן זיין"?

— שאַ, שאַ — זאָג איך — שריי ניט אַזוי; אָן געהט אַהער עפּיס אַ יודינע, שפּרינגט אויף אַ פוס.

— דאָס איז די רעסטאָפעליר מיט דער צוגעמאַכטער פוס — מאַכט צו מיר מיין ווייב און געהט איהר אַקעגען מיט זעהר אַ פריינדליך פּנים.

ו.

[אַ ווייביל מיט אַ צוגעמאַכטער פוס און מיט אַ סך שלאַפקייטען.—
זי שיט מיך אָב מיט ווערטער.—איך אַנטלויף אין וואַלד].

— זיצט, זעצט זיך צו, פאַר וואָס זיצט איהר ניט? — זאָגט מיין ווייב צו יענער וואָס מיט דער צוגעמאַכטער פוס און טראָגט איהר אונטער אַ בייקיל.

זאכען פערקויפט — די טיש און ביינק, די פעדערען פון די קיסענס, דעם לעצטען בגד — און דעם הונגער אליין ניט ארויסגעטריבען פון פינסטערען פאדוואל... שרעקליכע בילדער פון ביטערער שווערער ארימקייט איז אויסגעקומען צו זעהן ביי די אהן ארבייט זיצענדע אביונים. דער הונגער האט שוין צוגענומען ביי זיי דעם בטחון אויף בעסערע, ליכטיגערע טעג און זיי האבען שוין פערלארען דעם גלויבען אין א רוהיג, מענשליכעס לעבען... — „מיר זענען שוין פערפאלענע — זאגען זיי געוועהנטליך — מיר וועלען שוין אזוי ענדיגען אונזער חושכ'דיג לעבען, אבער די קינדער, אונזערע עופ'עליך, אויף זיי איז א ביטערער רחמנות. מען וואלט זיי געקענט צונעהמען אין יתומים-הויז אדער אוועקגעבען זיי אין תלמוד-תורה, אין א שול א וואסערע עס איז, דאס וואלט זיי געראטעוועט. דא אין „קבר" (אזוי רופען זיי זייערע פינסטערע דירות) וואס וועט פון זיי ווערען" ?... איינינע קינדער (אפשר 3-4 פראצענט) האט געלונגען ארויסצושלעפען פון די פינסטערע קעלער אין די ליכטיגע וועלט. אבער טויזענדער איבריגע זענען געבליבען אין דיזעלבע צרות, הונגער און קעלט, ווייל אומעטום אין אלע צדקה-חברות פאר קינדער איז פול, איבער און איבער מיט די אומגליקליכע קינדער *). מיט אזעלכע, אויך פיעלערליי אנדערע בקשות האט מען זיך געווענדט צו די קאנטראלארען פון אלע זייטען. נישטא א שטוב אהן א צרה, אהן א אונגליק. דא ליגט א קראנקער און עס איז קיין דאקטער נישט דא; דא איין 90-יאהריגער אלטער, א שוואכער, א פאראליזירטער, און עס איז נישט דא, ווער עס זאל איהם מפרנס זיין; דא יתומים, ליידענדע הונגער און קעלט, דא 15-יאהריגע קינדער, וועלכע קענען נאך קיין אלף-בית ניט און ז. וו.

*) אין „יתומים-הויז" 200 קינדער, אין „חברה צו שטיצען ארימע קינדער" 83, ביי דער חברה „צו העלפען ארימע אויף סלאבאדקע" 40... דאס איז אפילו וועניגליך פאר אזא ארמיי אביונים, פון 70 טויזענד מענשען, אבער דאס איז שוין אויך ביי די חברות מעהר ווי די כחות זייערע און מיטלען טראגען.

די אלע צדקה-חברות אין אדעס האבען מיטלען פאר „צעהנדלינגע" און הילף מוז מען דא האבען פאר „טויזענדער"... זעלבסטפערשטענדליך אז דאס רוב בקשות איז ניט ערפילט געווארען און די גאנצע מאסע צרות און פיין איז גאר ניט פערקלענערט געווארען.

צו דעם טהייל אומגליקליכע — ארימע אהן ארבייט און פערדינסט—קענען מ'ר צורעכנען אלמנות, וועלכע מען האט פערשריעבען 840 (אין אלעמען האט מען פערשריבען 6470 געזינטען — איז לערך 13 % אלמנות-געזינטען). די אלע אלמנות פיהרען א צרה'דיג לעבען, פול מיט דאגות, צער און מאטערניס. מיר איז פארגעקומען צו זעהן א אלמנה וועלכע זי און איהרע 8 קינדער זענען געזעסען שוין דעם 2-טען טאג ניט געגעסענע. נאך איין אלמנה האב איך געזעהן, וועלכע פערדינט 20 קאפ. א טאג, פאר א געזינט פון 7 מענשען... (זי לייגט לאטעס אויף אלטע בגדים פאר'ן מארק) א קליין-מיידיל איהרע פון 9 יאהר ארבייט ביי גילזען און פערדינט נאך 8 קאפ. א טאג. אויף דער קאסטעצקערגאס האב איך בעגעגנט אזא שרעקליכעס בילד. א נידעריג-קליין הייזיל, אין א דונקעלן-ענגען-קליינעם צימער וואהנט א אלמנה מיט 10 קינדער. אין שטוב איז בלאטיג, נאס, קאלט. די ווענד שווארץ-פעררויכערט, די לופט א שטיקענדע, א שווערע. די אלמנה איז א גרעט וועשערין און פערדינט, אז ס'איז דא ארבייט, 60 קאפ' א טאג. אבער ארבייט-טעג זענען ביי איהר זעהר וועניג. עס געהען אוועק אפטמאל פיעל טעג און וואכען און קיין פערדינסט איז נישטא.

זי איז א קריינקליכע פרוי, א שוואכע א אויסגעמאטערטע, און די גאנצע געזינט איז אויף איהרע פלייצעס. די עלטערע 2 זיהן זענען כלומר'שט בעלי-מלאכות, אבער איינער איז אוועק אין סאלדאטען און דער אנדערער זיצט אהן ארבייט, די איבעריגע קינדער זענען קליינינקע, פון 13 יאהר און וועניגער. קיינער פון זיי קען נ'שט אפילו א „אלף". די גרעט וואשט זי אויך אין זעלבינען צימער, און עס איז

— אדאנק, איך קאן בעשטעהן — זאגט יענע און זעצט זיך אנידער און שטעלט ארויס די צוגעמאכטע פוס און רופט זיך אן מיט א זיפציל: — איך וויים ניט ווער האט דאס אויסגעטראכט אט דאס בויבעריק? „לופט-שמופט", נעכטיגע טעג! אט זיך איך שוין דא באלד א וואך, עס זאל דאס מיר אנהויבען אפילו גרינגער ווערען אויף אט אזוי פיעל! (זי בעווייזט מיט'ן קליינעם פינגעריל אויף וויפיעל ס'איז איהר ניט גרינגער געווארען). די דאקטוירים זאלען אזוי וויסען פון זייער געזונד, ווי זיי ווייסען וואס מיר איז!

— וואס זשע איז אייער שלאפקייט למשל, וואס די דאקטוירים האבען אייך געהייסען ארויספאהרען אהער אויף דער דאטשע?

— מיין שלאפקייט? — זאגט דאס ווייביל און מאכט צורעכט די צוגעמאכטע פוס — איך זאל האבען נור איין שלאפקייט וואלט געוועז גוט! די צרה איז וואס ס'איז ניטא דאס שלאפקייט אויף דער וועלט וואס איך זאל דאס ניט האבען, און פרעגט מיך, וואס טהוט מיר וועה — וויים איך אליין ניט! אט שטעה איך אינאיינעם מיט א ווייביל פון זוועניראדקע, האט זי צו טהון מיט דער לונג. גאר ניט! ווייסט זי חאטש וואס איהר פעהלט! צי א שטיינער נעמט דאס ווייביל פון נריידינג מיט די קאלי אויגען? זי ווייסט אז זי בעדארף פאהרען צוויי מאל אין דער וואך צו מאנדעלשטאם דעם דאקטאר, און מאנדעלשטאם דער דאקטאר ברענט איהר מיט ליאפעס און איין עק! צי למשל די ליטוויטשקע וואס רייסט זיך אויף די צייהן? ס'איז טאקי אודאי זעהר ניט גוט אז ס'טהוט וועה א צאהן, ובפרט נאך אז עס רייסט איהר ניט אין מיין מאס אט דער גאנצער קאסטען! ס'איז גאר א סברה, אז ס'איז ביי איהר א „רעמאטיז" אזעלכער ניט פאר מיר נעדאכט; פון א פערקיהלונג איז דאס איהר געקומען, אין באד האט זי דאס נעחאפט, און איצט רייסט זי זיך אויף די גליי-כע ווענד, איך בין שטארקער פון אייזען אז איך האלט אוים איהרע געשרייען וואס זי שרייט! און ווער איז שולדיג, אז ניט די מאנסבלין? (בין די ווערטער טהוט זי א בייזען קוק אין מיין ווינקעל אריין). ווען איך האב אזא צייהנגוועהטיג, רייס איך ארוים אלע צייהן ביי מיין מאן פונ'ם מויל!

— וואס האט דער מאן — זאג איך — געזינדיגט, אז דעם ווייב טהוען וועה די צייהן?

— אזוי? טאקי באמת? — זאגט דאס ווייביל, שטעלט ארוים די צוגעמאכטע פוס און טהוט א סמארע מיט דער נאז — און קינדער האבען אייך דאס איז גאר ניט? טראגען און זייגען און אנטוויינען און פאקען און מאזלען און צייהנדליך און קאשקעליך קאכען און ווינדעליך וואשען און העמדליך נייען און זעקליך פעררעכטען און צוואגען און וואשען און קעמען און פערקעמען?... איא, דאס ווילט איהר גאר ניט הארכען? איהר האט, זאגט איהר, קיין צייט ניט? איהר ווילט, זאגט איהר, געהן שפאצירען מיט די קינדער אין וואלד? דאס וואס עס פאסט אייך ניט דאס הערט איהר ניט? מיר קאנען אייך! מיר זענען קלאהר אין אייך! איהר מענט אנרוקען דאס היטיל נאך בעסער! ניש-קשה, דעם אמת מעג מען זאגען אפילו דעם אייגענעם טאטען!...

דאס ווייביל מיט דער צוגעמאכטער פוס שיט און שיט ווי פון א זאק. איך נעם מיינע עלטערע דריי טעכטער און נעה מיט זיי אביסיל שפאצירען אין וואלד ארוים.

(פארטזעצונג קומט).

נרינג זיך פארצושטעלען, וואס פאר א לופט דארט שטעהט. מיר האט זיך ממש ניט געגלויבט אז אין אזא גרוב זאלען וואהנען מענשען און נאך גאנצע 11 נפשות. ארויסנעהענדיג האט מיר דער קאפ וועה געטהון, אזא שלעכטע לופט איז דארט געווען. איך האב זיך געשעמט פאר זיך אליין. מענשען וואהנען דא שטענדיג, פיהרען דא דורך זייער גאנצעס לעבען און איך האב ניט נעקענט דארט פערבלייבען 5 מינוט... „עס איז שוין, מיין פריינד, קיין כח נישט דא צו טראגען דעם שווארצען יאך — האט מיר געזאגט ארויסגעהענדיג מיט מיר אויפ'ן הויף די אלמנה — אבער וואס קען מען טהון? ווער אנ'אנדערער וועט שטיצען די קינדער?"

אויף דערזעלבער קאסטעצקער גאס, וועלכע רעכענט זיך איינע פון די ארימסטע גאסען אין שטאדט פון אדעסער „אואייטצעפעל" (די גאס האט סך הכל 25 הויפען און ארימע פאמיליען זענען דארט מעהר ווי 500) האב איך געפונען פיעל אזעלכע דערשלאגענע, אומגליקליכע אלמנות. זייער ביטערע לאגע איז גאר אונמעגליך צו בעשרייבען. א אלטע פרוי, א אלמנה, מיט א געלען, אויסגעדארטען, טרויעריגען געזיכט, פול מיט קנייצען, האט מיר געבעטען אראבגעהן אין איהר וואהנונג צו פערשרייבען אויך זי אויף קוילען. איהר „וואהנונג" איז אין א טיעפען פאדוואל, אין א זייטיגען ווינקעל, גאר אהן א פענסטעריל און אהן א אייוועלע. עס שטעהט ניט קיין מעבעל, אפילו א בעט, א טישיל ניט. אזעלכע „וואהנונגען" גיבען זיך אב אין לייטישע דירות אויף שטעלעכליך צו האלטען האלץ... נאר ארימקייט קלויבט נישט איבער. פאר די „דירה" צאהלט זי 3 רובל א חדש. — א גאנצען טאג — זאגט זי — פיהרט מען זיך אן אויפ'ן גאס און ביי נאכט פיהרט מען נאך מעהר אין שטוב... אבער דאך א שטיקעלע מנוחה, דאך א ווינקעל וואו דעם קאפ אבצושפארען. מען טולעט זיך איין ביי נאכט מיט'ן אלטען צוקראכענעם וואטאווען יאק און מע שלאפט ווי עס איז דורך". — קוילען וויל זי נעהמען כדי אוועקצוגעבען דער שכנה, מען זאל איהר ערלויבען אריינגעהן פון אוועגד אנווארעמען די אלטע ביינער. — איך האב זי געפרעגט, צי זי האט קינדער, אייניקליך, וועלכע שטיצען איהר. זי האט א בייזען שמייכעל נעגעבען און טרויעריג געענטפערט: „אייניקליך צי האב איך? — איהר מיינט מיין פריינד, אז איך בין שוין א באבע, א אלטעצקע, דאס האבען מיר מיינע צרות אזוי אלט געמאכט. איך בין גאר ניט אזוי אלט ווי איהר מיינט. מיר איז איצט סך־הכל 40 יאהר און מיין עלטערע מיידיל, וועלכע איז אין דער פרעמד פאר 3 רובל א חדש, איז די 14־טע יאהר"...

איך בין ערשטווינט געווארען, די אלמנה, א איינגעהויקערטע, מיט א איינגעבויגענעם רוקען מיט גרויסע קנייטשען אויפ'ן דארען געזיכט, האט אויסגעזעהן א אלטע פון א יאהר זעכציג. ווי גיך מען לעבט דאס אב ביי ארומקייט, וואס פאר א גיכען עלטער דער דלות טראגט דאס ארויף. פון אזעלכע „הינטישע" וואהנונגען־קאנורעס און פון אזא שלעכטען פערפינסטערטען לעבען קען מען טאקע גיך צו א שענעם תכלית קומען. אזוינע גיכע „פריהצייטיגע" אלטע, וועלכע צו 35 יאהר זענען שוין שוואך, אבגעלעבט און איינגעהויקערט, זעהט מען זעהר אפט אויף דער מאלדאוואנקע אין די יודישע „פאלאצען"...

אין א נ'אנדערן קעלער האב איך געטראפען א נ'אנדערע אלמנה מיט אנדערע צרות. אויך א יונגער נידריגער און נאסער פאדוואל. א קליין צימער; פון מעבעל־זאכען נור א טיש מיט א בעט, נישט דא קיין ביינק און שטולען. דער קעלער ווערט בעלויכטען דורך די גלעזער־טהיר, וועלכע האט 2 גאנצע שויבען און 2 צושפאלטענע — פערקלעבטע מיט פאפיר, דורך וועלכע עס גנב'עט זיך אריין א שניידענדע קעלט. די בעל־הבית'טע איז א יונגע אלמנה, מיט 2 קליינע קינדער. אין שכנות ביי איהר וואהנען נאך צוויי קליינע געזינטליך — איינע א גרושה אויך מיט 2 קינדער און א יונג ווייביל, א סאלדאט'ס א פרוי מיט א צוויי־וואכיגען יונגיל. די ווירטהין פון דער דירה איז נישט לאנג אריינגעפאהרען אין אדעס. פריהער האט זי געוואהנט אין בערדיטשעוו. נאר דער מאן איהרער איז געשטארבען און זי איז געבליבען גאר אהן מיטלען צום לעבען, איז זי אריבערגעפאהרען אין אדעס, וואו עס וואהנט איהרע א שוועסטער (א קעכין פאר 8 רובל א חדש) זוכען עפעס א שטיקיל־פרנסה. די שוועסטער האט געווארפען די שטעלע, כדי צו קענען העלפען דער אלמנה מיט איהרע אומגליקליכע קינדער. זי האט איהר געדונגען דעם קעלער פאר 6 רובל א חדש און געמאכט איהר א קליינעם „געשעפטיל". זי קאכט קארטאפעל־קאשע און די אלמנה פערקויפט דאס א קאפיקע א לעפעל אויפ'ן מארק (אין אדעס זענען דא אזעלכע געשעפטען אויך...) פון דעם מסחר ציהען זיי 30 קאפ. א טאג און מען לעבט זיך ווי עס איז דורך. די שוועסטער רעכענט אין גיכען צוריק אויף דער שטעלע געהן און די אלמנה וועט שוין אליין פיהרען דעם עסק. — די איבריגע שכנות זענען אויך אזעלכע אומגליקליכע ווי די בעל־הבית'טע אליין אויך זעהר ארים, נידערגעשלאגען און שטענדיג האלב־הונגעריג... זיי לעבען צוזאמען זעהר פריינדליך, און איינע דער אנדערער איז זעהר איבערגעבען. די קינדער שלאפען אין דעם איינציגען בעט און די ווייבליך אליין שלאפען אוף דער ערד... נאך א גאנצען טאג פריהרען, הארעוואניע און דאגות וועגען דעם פערשאלטענעם שטיקיל ברויט איז אנגענעהם דער שלאף אויף דער בלאטיגער, קאלטער, הוילער פאדלאגע אויך...

און אזעלכע וויסטע אלמנות האט מען פערשריבען 840... באלד טויזענד געזינטען פיהרען אזא שווער, יסורים'דיג לעבען, פול מיט דאגות און צרות, קעלט און הונגער.

מענדל לעווין.

פאליטישע איבערזיכט.

די מלחמה אין אפריקא. — די שפאלטונג אין דער ענגלישער ליבעראלער פארטיי. — לארד ראזבעריס בריעף. — רוסלאנד און יאפאן. — די דייטשע האנדעלס־פאליטיק.

אין טראנסוואל טרעט אריין א נייע פערענדערונג אין דער מלחמה. לארד קיטשענער שיקט אב צוריק פון אפריקא 175 טויזענד סאלדאטען און פערבייט זיי אויף 150 טויזענד רייטער. מיט דער הילף פון די רייטעריי האפט ער אין גיכען צו מאכען א סוף פון דעם פיינד, וואס פיהרט די מלחמה צושפרייט איבער די ווייטע סטעפעס פון טראנסוואל און אוראניען. די קרעפטען פון די בויערען ווערען אלץ וועניגער, די צאהל פון זייערע געפאנגענע ווערט אלץ גרעסער, די ענגלענדער האבען איצט אויך אריינגעהאפט די גאנצע רעגירונג פון דער אראנישער רעפובליק. אין דעם געפעק פון דעם פרעזידענטען שטיין האט מען געפונען בריעף פון איינִיגע בויערשע גענעראלען און דעם טראנסוואלער מיניסטער, אין וועלכען עס ווערט פארגעלייגט צו מאכען שלום מיט די ענגלענדער, ווייל דער חיל איז שוין דורך געהרג'טע און געפאנגענע צושמאלצען געווארען און דער פראוויאנט אין געוועהר זענען

שוין כמעט אין גאַנצען אויסגעגאַנגען. דער פּרעזידענט שטיין שרייבט אין זיין ענטפער, ער ווייס ניט פאַר וואָס זאָל מען איצט פערלירען דעם בטחון אויף גאָט, וועלכען מען האָט געהאַט ביז איצט, דער פּראָוויאַנט און געוועהר, שרייבט ער, זענען נאָך ניט אין גאַנצען אויסגעגאַנגען, און ער זעהט דערום ניט איין, פאַרוואָס זאָל איצט גערעדט ווערען וועגען שלום. ער ענדיגט זיין בריעף מיט דער האָפנונג, אַז די אַרבייט פון דער בויערשער דעלעגאַציע אין אייראָפּא וועט ניט זיין אומזיסט און אַז עס איז נאָך נישט פערשוואונדען די אויסזיכט אויף הילף פון אייראָפּאָ.

די ענגלענדער פרעהען זיך זעהר שטאַרק מיט די איבערגעהאַפּטע בריעף, זעהענדיג אין זיי אַ קלאָרען סימן, אַז די מלחמה וועט זיך שוין באַלד אויסלאָזען און ברענגען דעם לאַנג ערוואַרטעטען נצחון.

די מלחמה אין אַפריקא האָט אַ גרויסע ווירקונג געמאַכט אויף דאָס פּאָליטישע לעבען אין ענגלאַנד: זי פיהרט צו אַ נייער שפּאַלטונג אין דער ליבעראַלער פּאַרטיי. אין ענגלאַנד הערשען געוועהנליך צוויי פּאַרטייען - אַ ליבעראַלע און אַ קאָנסערוואַטיווע, בעת דער פיהרער פון דער ליבעראַלער פּאַרטיי גלאַדסטאָן האָט פאָרגעשלאָגען צו נעבען די אירלענדער איין אייגענעם פּאַרלאַמענט, האָט זיך אַ טהייל מיטגליעדער פון דער פּאַרטיי אָבגעריסען און געמאַכט איין אייגענע מיטעלפּאַרטיי, וואָס שטעהט צווישען די ליבעראַלען און קאָנסערוואַטיווען (די אוניאָניסטען), איצט איז ענטשטאַנען אַ חילוק־הדעות אין דער ליבעראַלער פּאַרטיי וועגען דער מלחמה אין אַפריקא. דער לינקער טהייל פון איהר אונטער דער פיהרערשאַפט פון קאַמפּעל־באַנערמאַן האַלט די מלחמה פאַר אַ אומגערעכטיגקייט. עס ווערט פון זיי פערלאַנגט אין נאָמען פון יושר זיך אָבצוזאָגען פון די גליקען, וואָס דער נצחון קען ברענגען און מאַכען מיט די בויערען שלום, זיי אָבגעבענדיג צוריק זייער פרייהייט און זעלבסטשטענדיגקייט. דער רעכטער טהייל און דער פיעל גרעסערער האָט וועגען דער מלחמה אין אַפריקא איין אַנדער דעה. ענגלאַנדס פּאָליטיק, זאָגען זיי, פערלאַנגט איהר פערשטאַרקונג אין אַפריקא. בעת ענגלאַנדס לענדער ציהען זיך אין אַפריקא אין דרום און אין צפון פון די בויערשע רעפּובליקען, קען מען ניט דערלאָזען, אַז אין מיטען זאָלען זיך געפינען פיינדליכע און זעלבסשטענדיגע מלוכות.

האָטש אויך דער דאָזיגער רעכטער טהייל פון דער ליבעראַלער פּאַרטיי בעשולדיגט די רעגירונג, דאָס זי האָט געפיהרט די מלחמה ניט ווי עס געהערט צו זיין, און אַז לכתחילה איז די מלחמה בכלל ניט געוועזען נייטהיג, מיינט דאָך דער דאָזיגער טהייל, אַז ענגלאַנד דאַרף איצט זיך ניט אָבשטעלען אויף איהר וועג און דאַרף פיהרען די מלחמה ביז צו איהר גליקליכען סוף.

ביידע טהיילען שטעהען שאַרף איינער נעגען דעם אַנדערען, און איין פּשרה וועגען דער דאָזיגער פראַגע קען ניט דורכגעפיהרט ווערען. עס ווערט דערום פאָרגעשלאָגען אין גאַנצען אויסצושליסען פון פּראָגראַם די פראַגע וועגען דער איצטיגער מלחמה און אַרבייטען צוזאַמען אין אַלע אַנדערע פראַגען פון דעם פּאָליטישען לעבען. די דאָזיגע פראַגע איז אָבער צו וויכטיג און פערנעמט אַ צו גרויסען אָרט אין דער איצטיגער ענגלישער פּאָליטיק, אַז אַ גרויסע פּאָליטישע פּאַרטיי זאָל קענען זיך מיט איהר ניט רעכענען. די פיהרער פון דער ליבעראַלער פּאַרטיי זענען פונדעסטוועגען דאָך מעהר נעניינט געווען אויסצושליסען די פראַגע, כדי דורך אַ נייע שפּאַלטונג ניט אָבצושוואַכען זייער פּאַרטיי. נעגען די אחדות איז איצט אַרויסגעטרעטען דער אַנגעזעהנסטער ענגלישער ליבעראַל לאָרד ראָזבערי. ער מיינט, אַז אַ געקינצעלטער שלום און אחדות קענען קיין נוצען ניט ברענגען, און ער איז דערום דער מיינונג, אַז דער גאַנצער לינקער צד פון דער ליבעראַלער פּאַרטיי (אונטער קאַמפּעל־באַנערמאַן) דאַרף זיך אָבטהיילען. ער אַליין האַלט פאַר נייטהיג, אַז די מלחמה זאָל ווייטער געפיהרט ווערען, ער וויל ניט פערשטעהן, ווי געפינען זיך אין ענגלאַנד מענשען, וועלכע טרעטען אַרויס נעגען די פּאָליטיק פון דער רעגירונג. — ראָזבעריס בריעף האָט אָנגעמאַכט אַ גרויסען רַעש און ער וועט ניכער פערהעלפען צו צושפּאַלטען די ליבעראַלע ענגלישע פּאַרטיי אויף צוויי טהייל.

די ענגלישע פּאָליטיקער בעמיהען זיך אין דער לעצטער צייט צו צוקריגען יאַפּאַן מיט רוסלאַנד, כדי אָבצושוואַכען דיביידע גיגאַנטען אין מזרח. אָבער ווי יאַפּאַן אַזוי אויך רוסלאַנד לאָזען זיך אַזוי גיך ניט אַריין אין אַ מלחמה, וועלכע קען ביידען ברענגען צו אַ גרויסער סכנה; אדרבה, אין דער לעצטער צייט זענען די סכסוכים צווישען רוסלאַנד און יאַפּאַן אָבגעשוואַכט געוואָרען, זיי זענען אויך איצט דורכגעקומען צווישען זיך וועגען דער האַלבאינזעל קאָרעאַ, וועגען וועלכער איז פון לאַנג אָן געווען אַ גרויסע מהלוקה צווישען די ביידע מלוכות.

מיניסטער ביולאוו איז קיין פּעטערבורג ניט געפאָהרען און אין דער האַנדעלס־פּאָליטיק בלאָזט ווידער איין אַנדער ווינד. דייטשלאַנד וויל נייטהען די אַנדערע אייראָפּעאישע מלוכות צו מאַכען מיט איהר האַנדעלסקאָנטראַקטען אייך ביי הויכע אָבצאָהלונגען אויף געטריידע און אויף פלייש. כדי דאָס אויסצופיהרען, רעכענט מען אין גאַנצען צו פערמאַכען די גרענעצען פאַר סחורות פון די אַנדערע מלוכות, וועלכע וועלען ניט מסכים זיין אויף די דייטשע אָבצאָהלונגען, אָדער צו הויבען אַזוי הויך די אָבצאָהלונגען (ביז 300 פּראָצענט), וואָס וועט גלייך זיין ווי אַ פערבאָט.

וועט דאָס אָבער דייטשלאַנד קענען דורכפיהרען? וועלען דען די אַנדערע מלוכות נאָכגעבען און קענען דען דאָס דערלאָזען די אינטערעסען פון די דייטשע אַרבייטער, פאַבריקאַנטען און סוחרים?

י. ל.

יודישע שטעדט און שטעדטליך.

די „צעירים“. אַ נייער גוטער יוד. צווייפעל. פּראָצעסען. כשר'ע קאָלבאַסען.

אין דער לעצטער צייט ווען איך נעהם די פעדער, ווילט זיך מיר שרייבען עטוואָס נייעס, דאָס אַלטע אין גאַנצען אוועקוואַרפען און רעדען נור פון אַ נייַ יונג לעבען אין די יודישע שטעדטליך. אַלע אונזערע שרייבער האָבען איצטער אָנגעהויבען וועלען נור שרייבען נייַ, יונג, אפילו די אַלטע וואָס זיי געפעהלט קיין מאָל ניט דאָס יונגע און נייע און בייזערען זיך שטענדיג אויף די „צעירים“ האָבען אויך אָנגעהויבען פּרוּווען צו ביסליכווייז אַוועקוואַרפען דאָס אַלטע און אָנגעהויבען שרייבען פון יונגס, פון נייעס „נאָך דעם נייעם גאַנג“. פאַר וואָסזשע זאָל איך, אמת, ניט זיין בתוכם און אויך נאָכגעהן דעם נייעם גאַנג?

אַך, ווי גליקליך וואָלט איך געוועזען, ווען איך זאָל זיך קענען בעפרייען פון דער גאַנצער אַלטקייט און שימעל, וואָס הערשען אין די יודישע שטעדטליך, — פון דעם אַלטעמען, וואָס איז איבערגעבליבען פון אמאָליגע אַלטע יאָהרען, פון די אַלטע, נאַסע פינצטערע תלמוד־תורות אָהן תורה, אָהן דרך־ארץ, וואו מען נעמט אַריין נעוואָרע

קינדער און מען לאָזט זיי אַרויס קראַנקע, פֿון די „חברה קדישות“, וואָס האַלטען אין איין שיכור׳ן, פֿון די שולען און בתי מדרשים, וואו מען האַנדעלט מיט דער תורה ווי מיט קאַרטאָפֿעל אויף דעם מאַרק, פֿון די מִקְוָאוֹת און בעדליך, וואָס מיט זייער אומריינקייט מאַכען זיי קראַנק ווייבער און מאַנסבילען, פֿון די יודישע דאנאסטשיקעס, פֿאַר וועלכע עס ציטערען די שטעדטליך, פֿון די בעל־טאקסעס, וואָס שינדען פֿון די איינוואָהנער די הויט און האָדעווען מיט ביינער, פֿון... פֿון... און פֿון נאָך אַ סך אַלטע פֿערשימעלטע זאַכען.

ווי גליקליך וואָלט איך געוועזען ווען איך זאָל אויך ווי אַלע אַנדערע „צעירים“ קענען שרייבען יונג, ניי און פֿון אַ נייעם לעבען.

איך מוז מודה זיין, אַז איך בין שטאַרק מקנא אָט די גליקליכע שרייבער, וואָס קענען געפֿינען אַלעס שען און גוט אין יודישען לעבען: ביי זיי טראָגען אַרום די שטערען פֿון הימעל בריעפֿעליך צום מיידיל פֿון בחור און פֿון בחור צום מיידיל און די שטערען ווינקען צו זיי מיט די אייגעליך; ביי זיי קומען אויס די חסידים, די נוטע יודען אַזוי שען, אַזוי פֿיין, פֿול מיט פאעזיע, אַז זיי געהען גאָר ניט מיט די פֿיס אויף דער ערד, זיי שוועבען נור אין דער לופֿט און לעבען שטיל און אונשולדיג ווי די טייבעליך, זיי רעדען נור מיט די גרעזעליך אויף דער ערד און מיט די שוועלבעליך אין דער לופֿט און ווינקען אויך מיט די אייגעליך.

דאָס האַרץ פֿרעהט זיך און צוגעהט זיך לייענענדיג אַזוינע שענע זאַכען פֿון יודישען לעבען, האָטש איך זעה זיי ניט, איך פֿערשטעה זיי ניט און איך זוך אויך פֿון אַזוינע שענע זאַכען צו שרייבען, נאָר איך געפֿין זיי ניט.

איך געפֿין אין די בריעף פֿון די יודישע שטעדט און שטעדטליך, וועלכע ליגען איצט פֿאַר מיר, אַז אין קרעמענטשוג, אומאַן, באלטא, סווענציאַנע, טאלטשין, געהען אַרום בחורים פוסט און פאס, ווינטער שפּיעלט מען טאָג מיט נאַכט אין אָקע, אין סטוקעלקע און אין טערטיל־מערטיל און זומער פוצט מען זיך אויס און מען לויפֿט נאָך מיידען, ווער שמועסט שבת ביי טאָג, זעהט מען פֿון דעם יונגוואַרג אַזוינע סצענעס, וואָס מען קען עס זעהן אין אַ פּראָסטען שיינק. „ניט דאָ די יונגע לייט וואָס אַמאָל, — שרייבט ה׳ ד—ן פֿון אומאַן, — ווען מען פֿלעגט זיך בילדען און זיך אַבגעבען מיט אידעען. געוואַלד, וואָס פֿאַר אַ מענשען קענען אויסוואַקסען פֿון אַזוינע בחורים, וואָס טהון גאָר ניט און זענען פֿערנומען מיט קאַרטען שפּיעלען אָדער מיט פוטצען דעם גאַלסטוך און דעם קאַפּעלאָש“.

און פֿון די טייבעליך — די חסידים, שרייבט מען פֿון קאַמענעץ און פֿון נאָוואָסעלעץ, אַז דאָרטען געפֿינען זיך חסידים, וועלכע פֿאָהרען צום רבי׳ן, דאַווענען אין בית המדרש אין מזרח וואַנד, טאַנצען שלש סְעוּדוֹת לְשֵׁם שָׁמַיִם און פַּרְנָסָה ציהען זיי נור פֿון דאנאסען וואָס זיי שרייבען אויף יודען.

די הימעלשע גוטע יודען הערען ניט אויף אַרומצופֿאָהרען פֿון שטאָדט צו שטאָדט און צוצונעהמען די לעצטע קאָפּיקעס און רובלען ביי׳ם אָרימען עולם. פֿון שטעדטיל מ ו ר אַ פֿ ע (פאד. גוב.) שרייבט מען, אַז דאָרט איז פלוצים אויסגעוואַקסען אַ פֿריש געבאַקענער גוט־יודיל. פֿריהער איז ער געוועזען אַ פּראָסטער בחור, נאָר ער האָט געהאַט דאָס גליק התונה צו האָבען פֿאַר דעם שפּיקעווער רבי׳נס אַ טאָכטער און איז געוואָרען אַ גוט־יודיש איידעמיל. ער האָט אין דעם ערשטען יאָהר „קעסט זיצען“ זיך צוגעקוקט צו די גוט יודישע קונצען פֿון זיין שווער און האָט געזעהען, אַז דער גאַנצער קונץ בעשטעהט פֿון „נעהמען געלד“ און דעם קונץ פֿערשטעהט דאָס גוט־יודישע איידעמיל פֿיעל בעסער ווי דער שוועהר. ניט לאַנג געטראַכט, האָט ער זיך אָנגעטהון אַ שטריימיל, זיך געדונגען עטליכע גבאים און מיט זיין גאַנצער „סוויטע“ אָנגעהויבען אַרומפֿאָהרען איבער די שטעדטליך, און אין יעדען שטעדטיל האָט מען איהם געטראָגען קוויטליך מיט געלד. ווען ער האָט געזעהען, אַז זיין גוט יודישקייט איז אומעטום שטאַרק אָנגענומען געוואָרען, האָט ער אָנגעהויבען טראַכטען פֿון אַ „רעזידענציע“, ווי עס פּאַסט פֿאַר אַ גוטען יודען. דאָס שטעדטיל מוראַפע האָט זיך דערפֿון דערוואוסט און געבעטען דעם רבי׳ן, ער זאָל זייער שטעדטיל מאַכען פֿאַר זיין רעזידענץ, נאָר דער נייער גוטער יוד פֿערלאַנגט דערפֿאַר 500 רובל געלד אויסער אַ וואָהנונג און בעדינונג אויף דעם שטעדטיל׳ס חשבון.

און איצט איז אין מוראַפע אַ גרויסע פֿערזאַמלונג, אַז מען זאָל דערויף קלויבען געלד, דער רבי זאָל דאָס שטעדטיל בעגליקען.

היינט פֿרעג איך אייך, ווי קען איך נאָכגעהן דעם נייעם גאַנג און שרייבען נייעס, יונגס, ווי די נייע, אַז דאָס אַלטע שטאַרבט ניט אויס און דענקט ניט נור ניט אויסצושטאַרבען, נאָר נאָך אָנצוהויבען אַ ניי לעבען.

ווי אַלט זענען שוין אונזערע בעל טאקסעס! נאָך אונזערע אַלטע, אַלטע שרייבער האָבען פֿון זיי געשריעבען, און נאָך צוריק מיט פֿופֿציג יאָהר געשריען, אַז די זון האָט שוין פֿאַר יודען אויך אָנגעהויבען שיינען און עס איז שוין צייט אַז די טאקסעס מיט די בעל טאקסעס זאָלען אויסשטאַרבען, לאָזט זיך איצט אויס אַ מעשה, אַז די בעל טאקסעס אייניקליך געהען נאָך איבער זייערע זיידעס און ווילען ערשט אָנהויבען אַ ניי, פֿריש לעבען. זייערע זיידעס בעל טאקסעס האָבען אָם ווענינגסטענס געשונדען פֿון יודען נור איין פֿעל, און די אייניקליך ווילען שינדען פֿון יודען צוויי פֿעל. אַזאַ פֿאַל איז פֿאָרגעקומען מיט דעם בעל טאקסע אין יעקאטערינאסלאוו.

דער דאָזיגער בעל טאקסע האָט אויסגעטראכט אַ נייע ערפֿינדונג, אַז כשר׳ע קאלבאסען זענען אויך פֿלייש, און האָט אַרויסגעגעבען אַזאַ בעפֿעהל: אַזוי ווי פֿאַר פֿלייש מיט ביינער צאָהלט מען מיר קאראבקע, דאַרף מען מיר פֿאַר פֿלייש אָהן ביינער (קאלבאסען) אֲוַדַּאי שֶׁבְּוַדַּאי צאָהלען. און עס האָבען זיך טאַקי געפֿונען אַזוינע וואָס האָבען איהם געצאָהלט קאראבקע פֿאַר קאלבאסען. טהייל אָבער האָבען געטענה׳ט אַז קיין צוויי פֿעל פֿון איין נְבֵלָה שינדט מען ניט. די קאלבאסען זענען אמת געמאַכט פֿון כשר פֿלייש, אָבער איידער פֿון דעם פֿלייש זענען געוואָרען קאלבאסען, איז שוין קאַראבקע איין מאַל אָבגעצאָהלט געוואָרען און דאָס צווייטע מאָל ווילען זיי ניט צאָהלען.

דער בעל טאקסע האָט זיך געווענדעט אין פּאָליציי, מען זאָל איהם העלפֿען נעהמען קאראבקע פֿאַר כשר׳ע קאלבאסען, ווייל ער האָט דאָ שאָדען 12 טויזענד רובל אַ יאָהר, דען אין יעקאטערינאסלאוו עסט מען אויף יעדעס יאָהר 15 טויזענד פוד כשר׳ע קאלבאסען און איהם קומט צו 80 קאָפּ. פֿון יעדען פוד.

לויט געזעץ אָבער האָט די פּאָליציי אָהן דעם סוד קיין רעכט ניט צו מאָהנען געלד און די געשיכטע איז איבערגעגאַנגען אין סוד. דער בעל טאקסע האָט געטענה׳ט, אַז דאָס רוב כשר׳ע קאלבאסען ווערט ניט געמאַכט פֿון יעקאטערינאסלאווער פֿלייש, נאָר מען ברייננט

פיעל פון פרעמדע שטעדט. דער סוד האָט געפונען אז פאַר דעם פלייש, וואָס מען האָט געבראַכט פון פרעמדע שטעדט האָט מען שוין איין מאָל געצאָהלט טאַקסע, דערום האָט מען קיין רעכט ניט דאָס צווייטע מאָל צו פערלאַנגען טאַקסע. דער סוד האָט מבטל געווען די טענה פון דעם בעל טאַקסע און אויסער דעם געפסק׳ט, אַז ביי וועמען מען האָט גענומען פאַר קאלבאסען טאַקסע, זאָל מען דאָס געלד אומקעהרען צוריק.

דער בעל טאַקסע איז געבליבען ניט צופריעדען און „די כשר׳ע קאלבאסען" וועלען נאָך פאָרקומען אין גוּבערנסקי פּראַווליענע.

פול מיט לעבען איז אויך דער בעל טאַקסע אין ר א ו ו נ א (וואהל. גוב.). די דאָרטיגע יודען זענען פערפילט מיט פּראָצעסען אויף דעם בעל טאַקסע, ווייל ער האָט אַ מאוסע טבע צו נעהמען טאַקסע מעהר וויפיעל עס קומט איהם: דער יעקאטערינאסלאווער זאָגט, אַז מען דאַרף נעהמען צוויי מאָל. און דער ראוונער זאָגט, אַז נור איין מאָל, אָבער אַז עס זאָל בעשטעהן פאַר דריי מאָל. אויסער דעם נעמט ע׳ טאַקסע אפילו פון בקור חולים, פון יודישע סאָלדאַטען און פון די וואָס האָבען געענדיגט העכערע שולען, וואָס לויט געזעץ קומט זיי פלייש אָהן טאַקסע, און ווען איינער אַ יודישער דאָקטאָר האָט געשיקט זאָגען דעם בעל טאַקסע, אַז ער האָט ביי איהם אין אַ צייט פון אַ יאָהר איבערגענומען 50 רובל, האָט ער איהם געשיקט איין ענטפער, אַז אויב דער יודישער דאָקטאָר וויל עסען פלייש אָהן טאַקסע, ראַטעט ער איהם בעסער עסען טריף פלייש.

נו, און וואָס וועט דער ראוונער בעל טאַקסע ענטפערען די קראַנקע אין דעם יודישען בקור חלום, וואָס ער ניט זיי ביינער פאַר פלייש?

אָט ווי איהר זעהט, דאס אַלעס אַלטע פערשימעלטע לעבט און געוועלטיגט אין יודישען לעבען אין די שטעדטליך, היינט ווי קען איך שרייבען ווי די „צעירים", אַז דאָס אַלטע פערשימעלטע איז ניט אָבגעשטאָרבען און לעבט?

איך בין מקנא די יונגע, וואָס זיי קענען שרייבען פון די שטעטרען, גרעזליך, שוועלבעליך, אייגעליך, טייבעליך און פון אַלערליי דימאַנטען און ברילאַנטאַן, דאַן, ווען איך בין געצוואונגען צו שרייבען פון פוסטע בחורים און מיידען, פון חסידים־ראנאסטשיקעס, פון גוט יודישע רעזידענציעס און פון כשר׳ע קאלבאסען. אמת.

די יודישע וועלט.

עסטרייך. — אין וויען איז געוועזען איין אסיפה פון די אנפיהרער פון ציוניזם. דער אינהאלט פון די אונטעררעדונגען ווערט געהאלטען בסוד, נאר מען רעכענט אז דער רעזולטאט איז זעהר וויכטיג פאר די גאנצע בעוועגונג. אויס לאנדאן זענען געקומען ה׳ י ו ס ף כ ה ן און דער באנקדירעקטאר ה י י נ ר י ך ר א ז ע נ ב ו י ם.

— די יודישע קאלאניאלבאנק וועט ווערען געעפענט אין א פאר וואכען ארום.

— מען שרייבט פון וויען, אז עס איז דא די בעסטע האפנונג אויף צו גרינדען א געזעלשאפט מיט 15 מיליאן רובל, פון וועלכע דר. הערצל האט גערעדט אויף דער אסיפה אין לאנדאן. צו דער געזעלשאפט געהערען באנקירען פון דייטשלאנד, ענגלאנד און פראנקרייך.

*

רוסלאנד — די 50000 רו׳ וועלכער דער רוסישער קייזער האט מנדב געוועזען פאר די בריסקער נשרפים איז איבערגעגעבען געווארען דורך דעם גראדנער גובערנאטאר דעם פרעזעס פון קאמיטעט צו העלפען די נשרפים מיט דעם בעדינג אז 15000 ר׳ זאל ווערען צוטהיילט נור צווישען קריסטען, וועלכע האבען געליטען שאדען פון דער שרפה. 5000 ר׳ זאל ווערען געגעבען בתורת הלואה געפאלענע סוחרים אהן פראצענט אויף איין יאהר, און די איבעריגע 30,000 ר׳ זאלען ווערען צוטהיילט צווישען די איבעריגע איינוואהנער.

— אין יעקאטערינאסלאוו זענען געעפענט געווארען די ערשטע פעדאגאגישע קורסען פאר יודישע לעהרער, די קורסען וועלען דויערען א חדש.

— די תקנות פון דער האנדעלסשולע אין ווילנא זענען איצט בעשטעטיגט געווארען, ווי עס איז בעקאנט, ציהט זיך שוין דער עסק מעהר ווי 2 יאהר און נור איצט איז ער בעשלאסען געווארען. יודען וועלען ווערען אריינגענומען 50%, דין־קדימה וועלען האבען געבארענע ווילנער, און אויב עס וועלען בלייבען ליידיגע פלעצער וועלען ווערען אריינגענומען אויך אנדערע. א גרויסער חסרון פאר די ווילנער יודען איז, וואס אין ווילנא געפינען זיך זעהר ווייניג קריסטליכע סוחרים און פון דער צאהל קריסטליכע שילער העננגט אב די צאהל פון די יודישע, און אויב עס וועט זיין אין שולע ווייניג קריסטען, וועט מוזען אויך זיין ווייניג יודען.

— אין קאוונא איז געעפענט געווארען א פריוואט האנדעל־שולע מיט די רעכטע פון רעגירונגס־שולען. דער קורס וועט זיין א 3־יאהריגער.

— נישט לאנג זענען אויסגעשלאסען געווארען פון דער חארקאווער שולע פאר דענטיסטען איינציגע יודישע שילער דערפאר, ווייל זיי וואהנען אין חארקאוו אלס בעלי מלאכות און אלס זאלכע האבען זיי נישט קיין רעכט צו פערנעהמען זיך מיט איין אנדער זאך אויסער זייער מלאכה. דער סענאט האט ערקלערט אז יודישע בעלי מלאכות מוזען זיך טאקי פערנעהמען מיט זייער מלאכה, נאר גלייכצייטיג קענען זיי זיך לערנען אין דער דענטיסטישער שולע.

*

ענגלאנד. — די מיטגליעדער פון ענגלישען פארלאמענט ס א מ ו ע ל, ב ו י נ ע ג ר י ה א ר נ ע ר, ב ע ל י און ה ע ט ר י האבען בעקומען א פריוואט אוידיענץ פון מארקיז סאליסבערי, אויף וועלכער זיי האבען אויפמערקזאם געמאכט דעם ענגלישען מיניסטער אויף דעם שאדען, וועלכער קען ארויסקומען פאר ענגלאנד פון דער פערגרעסערונג פון דער עמיגראציאן. סאליסבורי האט צוגעזאגט צו פערנעהמען זיך מיט דעם ענין, נאר דערביי האט ער געזאגט, אז לויט זיין מיינונג איז די געפאהר פון דער עמיגראציאן נישט אזוי גרויס. עס איז ווערט צו בעמערקען, אז איינער פון די דעפוטאטען, סאמועל, איז א יוד.

*

אזיען. —די קאטאלישע מיסיאנערען אין חינא שפרייטען אויס זייער נעץ אויך אויף די יודען און פרובען זיך איבערצורעדען איניגע יודען צו זייער גלויבען. די יודישע געמיינדע אין שאנחאי האט אבגעדרוקט א פראטעסט געגען די מיסיאנערען אין א דארטיגען ענגלישען בלאט.

אלגעמיינע וועלט נייעס.

רוסלאנד. — די מאסקאווער צייטונגען דערצעהלען, אז אויף דער יעהרליכער אסיפה פון דער „חברה צו קעמפפען געגען שכרות" האט איינער פון די מיטגליעדער א שניידער ווארסוניאק פערלאנגט, אז מען זאל אויסשליסען פון דער חברה דעם עהרענמיטגליעד גראף טאלסטאי. ווארסוניאק און נאך איניגע מיטגליעדער האבען זיך בערופען אויף דעם פאראגראף 4 פון די תקנות, לויט וועלכען עס קענען זיין מיטגליעדער פון דער חברה נור פראוואסלאווגער, און אזוי ווי דער הייליגער סינאד האט מחרים געווען לעא טאלסטאי און מודיע געווען, אז ער איז נישט קיין פראוואסלאוונער, קען ער נישט מעהר זיין קיין מיטגליעד פון דער חברה. דער קרעמער ז א מ י א ט י ן האט אונטערגעהאלפען זיינע חברים און מוסיף געווען: „מיר קענען נישט טאלסטאי׳ן און ווילען איהם נייטט קענען! און צו וואס טויג ער אונז?". דער פרעזעס האט אפילו ערקלערט, אז גראף טאלסטאי האט געקעמפפט געגען שכרות נאך איידער די חברה איז געגרינדעט געווארען און איז צוליעב דעם פון דער ערשטער אסיפה כללית אויסגעקליבען געווארען פאר איין עהרענמיטגליעד, אז די חברה, האט ער געזאגט ווייטער, איז נישט קיין מיסיאנסגעזעלשאפט און דערום דארף זי קיינעם נישט אריינקוקען אין הארצען, אויב ער גלויבט יא אדער נישט, נאר דער גייסטליכער לעבעדעוו האט מודיע געווען, אז ער וועט מוזען ארויסטרעטען פון דער חברה, אויב טאלסטאי וועט נישט ווערען אויסגעשלאסען. די אספה האט בעשלאסען אז ל. טאלסטאי קען נישט ווייטער בלייבען אין דער חברה, נאר ווייל די חברה האט נישט קיין רעכט אליין אויסצושליעסען חברים, דערום זאל זי זיך ווענדען צום מאסקווער גענעראל גובערנאטאר, אז ער זאל הייסען אויסשליעסען דעם גראפען טאלסטאי פון דער חברה.

— קירצליך וועלען זיין צו פערקויפען שפאר־מארקען צו 1 קאפ׳ אונטער דעם נאמען „שול־מארקען" די דאזיגע מארקען וועלען זיין צו פערקויפען אויך אין שולען, כדי איינצוגעוועהנען די קינדער צום געלד שפארען.

— קירצליך וועט ווערען איינגעפיהרט אויף די רוסישע אייזענבאהנען, אז יעדער, ווער עס פיהרט מיט זיך געלד און טייערע זאכען, וועט זיי קענען איבערגעבען אויפצובעוואהרען אין בעזונדערע קאסטענס, וועלכע וועלען זיך געפינען אין דעם קאנדוקטארען וואגאן.

— דער מיניסטער פון אינגערען האט ארויסגעגעבען א צירקולאר, אז איין אויפרוף אויף נדבות פאר א יחיד אדער פאר כלל זאכען טארען נישט ווערען געדרוקט אין די צייטונגען אהן ערלויבניש פון גובערנאטאר.

— לויט ערקלערונג פון מיניסטער פון פאלקסבילדונג קען ווערען אריינומען אהן עקזאמען אין 1-טען קלאס גימנאזיום יעדער, וועלכער ענדיגט דעם קורס פון א שטעדטישע שולע פון 2 קלאסען נור דאן, ווען עס איז דא גענוג וואקאנסען פאר אלע, אבער ווען עס פעהלען פלעצער, מוזען האלטען עקזאמען אויך אזעלכע, וועלכע האבען געענדיגט די שטעדטישע שולע.

— דאס נייע פראגראם פון די מיטעלשולען ווערט דערווייל איינגעפיהרט אין די ערשטע צוויי קלאסען. פון היינטיגען יאהר אן הערט מען שוין אויף אין די ערשטע צוויי קלאסען צו לערנען לאטיין.

— עס איז ארויס א קייזערליכער בעפעהל לויט וועלכען עס וועט בטל ווערען דאס היינטיגע בעזונדערע פינישע חיל וואס בעשטעהט פון בלויז פינ- נען, און עס וועלען דערפון בלייבען נור 1 פאלק און 1 באטאליאן. די איבריגע רעקרוטען אויס פינלאנד וועלען דיענען אין חיל פון פעטערבורגער און פינלאנדער קריעגסראיאנען, אין דעם פינישען חיל וועט קיין סאלדאט ניט קענען ווערען אונטעראפיצער, אויב ער וועט ניט קענען שרייבען און רעדען רוסיש.

— דער גראף ל. טאלסטאי איז לעצטענס קראנק געווארען און געוועזען געפעהרליך. לויט די נייעסטע ידיעות איז די געפאהר אוועק. אין דער צייט פון זיין קראנקהייט הערט דער גראף נישט אויף צו פערנעהמען זיך ווי ווייט מעג- ליך מיט זיינע ליטערארישע ארבייטען.

צום בילד.

„וואוהין זאלען מיר געהן?“ ווי בעקאנט, ווי אלט די פראגע איז ביי אונז! וויפיעל מאל האט דאס יודישע פאלק זיך געשטעלט די פראגע, זינט זיי האבען אנגעווארען זייער אייגען לאנד. וויפיעל מאל פרעגט זיך יעדער יוד בעזונדער אין זיין קורץ געמיטשעט לעבען, ווען ער דארף יעדען טאג זארגען ווי די נשמה צו דערהאלטען פון זיין ווייב און קינדער און ווייסט קיין מאל ניט, וואו וועט ער אויף מארגען נעהמען אויף ברויט, ער ווייסט קיין מאל ניט צי וועט ער מארגען טאגען דארט, וואו ער נעכטיגט איצטער.

וואס פאר ווערטער האבען מיר דען דא צו געבען?

דאס בילד, וואס מיר געבען איצט, איז יעדען יודען בעקאנט, און עס רעדט פאר זיך זעלבסט: רומענישע יודען, זיי זענען אי רומעניען געבארען, אויף די בית הקברים דארט ליעגען זייערע עלטערן, פון קיין אנדערע לענדער ווייסען זיי ניט און אין דעם לאנד, וואו זיי זענען געבא- רען, שטערט מען זיי אין האנדעל, מען שטערט זיי אפילו אין די יודישע שולען לערנען זייערע קינדער. וואס נור פאר א בלבול, פאלט ער אויף די יודען, די אנטיסעמיטען רוהען ניט און רייצען אן דאס פאלק אויף די שוואכע יודען, אין פיעל דערפער און שטעדט פאלט מען אן אויף זיי, מען שלאגט זיי און זייער בעל-הבתי׳שקייט צוברעכט מען און מען צוגנב׳עט. עס איז ווינטער. ניטא קיין ברויט, ניטא וואו דעם קאפ אוועקצולעגען און קיין הילף איז ניטא פון קיינעם. די טייערסטע זאך פאר דעם מענשען, די האפנונג, זעהט מען ניט פון קיין זייט. און אין דעם ווינטער, ווען דער שניי בעדעקט די פעלדער און די בוימער, ווען דער פראסט, וואס פערקאוועט אלעס, לאזען זיך געהן די אומגליקליכע מיט זייערע איבערגעבליבענע פעקליך אויף די פלייצעס און מיט שטעקענעס אין די הענד, און אט זענען זיי אר- רויסגעגאנגען פון דער שטאדט וואו זיי האבען אזוי פיעל גלות איבער- געליטען און זיי געפינען זיך אויף דעם פעלד נעבען וואלד אין טיעפען שניי. נאר „וואוהין זאלען מיר געהן?“ פרעגען זיי זיך און שטעלען זיך אב. נאר קיינער ענטפערט זיי ניט, די פערשיטענע מיט שניי בוימער שטעהען ווי פערגליווערט, ווי דערשראקען קוקענדיג אויף די אומגליקליכע. איינער קוקט אויף דעם צווייטען און זוכט א ענטפער. דער צווייטער שטעהט אנגעשפארט ביי א בוים מיט איין אראבגע- לאזטען קאפ, א דריטער הויבט די הענד צום הימעל און בעט בי גאט, ער זאל זיי אבווייזען דעם ריכטיגען וועג.

א בילד פון רומענישע אויסוואנדערער, פון אייביגע נע-ונד׳ניקעס!.

---

* * *

מיר ציהען, מיר בלאנזשען אין פינסטער
נאך ליכט און נאך שטראהלען פערשמאכט...
רבונו של עולם, בעלייכט אונז
די שווערע, די פינסטערע נאכט!

עס דריקען די בלייערנע וואלקענס,
די פינסטערגים שווער און געדיכט...
צינד אן אין פערצווייפעלטען הערצען
א שטרעבען צום עוויגען ליכט!

א בייקען נאך שענקייט און פרייהייט
אין אונזער נשמה ערוועק!..
אוי, עפען אונז אויף דיינע הימלען,
אוי, ווייז צו דער זון אונז דעם וועג!..

ל. יפה.

דריי חופות

צוויי רויטע איינע א שווארצע.

ניינטעם קאפיטעל.

ראס קארגע פריהשטיק. ווער איז די טויב? ווי מלכים הערען קרעכצען. עס בלאזט אויף טאג. קיין גלויבשטיין!

עס איז טאקי די טויב געוועזען אין איין קארג פריהשטיק האט זי נעבראכט; אין גאנצען א טעפיל רייז!

— פון פאלאץ? — וואונדערט זיך דער קארליק — פון פאלאץ אזא קארג פריהשטיק?

— פאר מיר איז גענוג, — פאלט שלמה אין די רייד אריין — איך עס שוין לאנג קיין דבר מן החי...

— און שולמית'ן — מאכט די טויב — וועט דאס פריהשטיק זיכער שמעקען, אז זי וועט הערען פון וואנען עס קומט...

דאס ערשטע מאל אפשר האט מען פון קריסטאלענע 'טעלער, זיצענדיג אויף גאלדענע שטוהלען, אזוי קנאפ און ארים געגעסען.

און די טויב דערצעהלט, וואו זי האט דאס פריהשטיק גענומען:

— איך בין — זאגט זי — אין פאלאץ נישט געוועזען! זייט יואב פיהרט דאס רעדיל איז דארט נישט גלאט כשר! איך בין אפילו און גלויבשטיין נישט ג ע וו ע ז ע ן... דארט איז שוין אויך נישט, ווי עס דארף צו זיין, שלעכטע מנהגים פערשפרייטען זיך פון אויבען! ביי דער גרעניץ פון וואונדערלאנד האב איך די רייז בעקומען...

ביי דער גרעניץ — איז דא א שטעדטיל א רוהיגס, א קליינס, און דארט, אין א קליין פענסטעריל, זיצט א קינסטלער — א שטיקער!

— איך האב'ן בעמערקט, — מאכט שלמה — שולמית שווייגט און רייטעלט זיך.

— ווי שען ער ארבייט, דער יונגערמאן... ווי שען איז דאס בילד, וואס ער ענדיגט! און מיט וואס פאר איין אויגען קוקט ער אויף דעם בילד, וואס ער ענדיגט אויפ'ן סאמיט! דו קענסט איהם, שולמית! טיעף האסט דו איהם געמוזט אריינקוקען אין הארץ, אז ער שטיקט דיין בילד אויס'ן קאפ!

שולמית לאזט אראב די אויגען.

— נאר בלאס איז ער, דער יונגערמאן; די שווארצע ברענענדיג אויגען זענען פערשלייערט און פייכט... קראנק מוז ער זיין...

— קראנק? רופט שולמית אויס דערשראקען.

— אזוי זעהט ער אויס! איין אלטע פרוי איז ביי איהם געשטא- נען, געגלעט איהם די האר, געבעטען ער זאל עסען — אט, פון דעם טע

פיל רייז, וואס זי האט פאר איהם געשטעלט — און ער פרעגט זי: נאך וואס? זי זאגט איהם, אז אהן עסען קען מען גיט לעבען, און ער ענפערט איהר, אז ער האט נישט נאך וואס צו לעבען... אז די, פאר וועלכע ער וואלט געקאנט לעבען, האט זיך איהם איינמאל בעוויזען און איז פערשוואונדען געווארען, ווי א חלום... ער האט זי געזוכט, זאגט ער, אין טהאלען און אויף בערג, ער האט זי געזוכט אין דערפער און שטעדט און געפינט זי נישט.

די טויב בלייבט שטיל און קוקט מיט פערגעניגען, ווי שולמית ענדערט די פארב פון פנים, ווי איהר יונגע ברוסט וואלט אויף און אב; מיט אמאל ענדיגט זי:

— און דעמאלט, אז ער האט זיך אזוי אויסגעוויינט פאר דער אלטער פרוי דאס הארץ, בין איך צוגעפלויגען און האב ביי איהם דאס טעפיל רייז געקויפט!

— געקויפט? שפרינגט אויף שולמית מיט בליצענדיגע אויגען.

— געווים! -- ענפערט לאכענדיג די טויב — און איך האב איהם טהייער בעצאהלט פאר די רייז: איך האב איהם געזאגט, וואו ער קען, די וואס ער זוכט, געפינען!

— דא אהער וועט ער קומען? פרעגט שולמית.

— אה, ניין! איך האב איהם אזוי געזאגט:

אין עטליכע טעג ארום — האב איך איהם געזאגט — וועט ער הערען, אז יואב, דער שלעכטער, פאלשער יואב, וואס האט זיך צוגע׳גזל׳ט די מלוכה, וויל חתונה האבען...

א סעודה וועט ער, דער יואב מאכען ווי אחשורוש אין זיין צייט.

אהן א צאהל עופות וועט מען שחט׳ען, וועלדער־חיות וועט מען קוילען, אקסען וועט מען אויסשפאנען פון די פלוגעס און פיהרען צו דער שחיטה, ביים ארימאן וועט מען צונעמען דאס לעצטע שעפעלע און צובערייטען צו דער סעודה...

און ויין און אלערליי משקות וועלען זיך גיעסען ווי וואסער...

און פון מזרח און מערב וועלען זיך צוזאמענקומען שפיעלער, זינגער און טענצער, קונצענמאכער און מארשאליקעס...

און פון גאנץ וואונדערלאנד וועלען פערבעטען ווערען מיידליך די שענסטע, און וועלכע יואב וועט וועלען, די (אזוי מיינט ער) וועט זיין זיין ווייב, די מלכה פון גאנץ וואונדערלאנד!

און, אז ער וועט דאס הערען, — אזוי האב איך איהם געזאגט — זאל ער צושטעהען צו א חברה זינגער אדער שפיעלער, — זינגען און שפיעלען קען ער, דאס זעהט מען אין די אויגען, אין יעדער תנועה זעהט מען עס איהם אן — און זאל קומען אויף דער התונה...

— קום שולמית — ענדיגט די טויב — די רעשט וועל איך דיר אויפ׳ן אויער דערצעהלען.

שולמית מיט דער טויב זענען ארוים אין א זייטיגע הייל אריין.

— מעג איך — פרעגט שלמה ביים קארליק, — פרעגען ווער די טויב איז?

— איך וועל דיר גערן זאגען:

זי איז אויך אמאל א מענש געוועזען, און א שען מיידיל געוועזען, דערנאך א יונג ווייביל...

בלינד איז די ליעבע און זי האט איהר יונגען מאנס פעהלער נישט געזעהען, — עס איז שווער, ווי דעם קעניג צו דערקענען, ווער איז איז איהם געטריי און ווער עס חנפ׳ט איהם...

און אז עס איז א קינד, א מיידעלע, געבארען געווארען, האט ער שוין אלץ, וואס זיי האבען געהאט, פערשוועגדט, עס איז נישט געוועזען קיין ווארים וואסער פאר דער קינפעטארען, קיין שטיקיל ליינוואנד מיט וואס דאס קינד צו צודעקען... דעמאלט האט זיי פלוצלינג אויפגעשיינט דאס גליק: מען האט פאר א בת־מלכה איין אם געזוכט, או זי האט מען אלס די שענסטע און בעסטע געפונען...

מיט הארץ־וועהטאג האט זי איבערגעלאזט איהר אייגען קינד אהן א וויעג און איז געגאנגען אין פאלאץ אריין אויסזייגען דעם לאנד א בת־מלכה...

דאס געהאלט און אלע מתנות האט זי דעם מאן געשיקט...

און דאך, אז זי איז, נאך עטליכע וואכען, געקומען זעהן איהר קינד, האט זי עס געפונען אבגעשוואכט און כמעט פערהונגערט...

און דעמאלט איז איהר געקומען א שלעכטער געדאנק אין קאפ אריין... זי וועט אויסטוישען די קינדער! נישט אויף לאנג, — זי וועט דערנאך צוריקטוישען, זאל נור דאס קראנקע קינד צו זיך קומען!

נאר צוריקטוישען האט זי שוין נישט געקאנט...

איבער דער צייט האבען ביידע קינדער הערליך בעקומען...

איהר אייגען קינד אין דער קעניגליכער וויעג — האט בעקומען גאלדענע, בליצענדיגע האר, די אמת׳ע בת־מלכה — ווייסע האר ווי פלאקס!

— ווען איז דאס געוועזען, וואו? פרעגט שלמה דערשראקען.

— אין וואונדערלאנד, — ענפערט דער קארליק — אין גלויבשטיין איז עס געשעהען און שולמית און דבורה זענען די פערטוישטע קינדער.

שלמה האט אראבגעלאזט דעם גראהען קאפ אונטער שווערע געדאנקען...

— און זי האט מורא געהאט אויסצוזאגען? פרעגט ער. צי האט זי נישט געוואוסט, אז פארן אמת וועל איך מוחל זיין?

— זי האט נישט געקענט! דערוויל איז יואב גרויס געווארען... אין ווייב׳ס זכות האט מען איהם אריינגעלאזט אין פאלאץ, מען האט איהם רייך בעשענקט און ער האט דעם קעניג געדאנקט! מעהר האט ער נישט געדארפט... ער האט איהם ארומגעשטריקט מיט חנופה, אריינגע׳גנב׳עט זיך אין הארץ און איז מיט יעדען טאג גרעסער געווארען...

אז דאס ווייב האט געענדיגט איהר דיענסט, האט ער זי אין א קעלער פערשלאסען... דארט איז זי געשטארבען. זי האט געשריען, גערופען, נאר פון די דיקע מויערן איז איהר קול פערשטיקט געווארען!

— איך בין ווערט געוועזען דאס גלות — רופט זיך אן שלמה -- איך האב שווער געזינדיגט! — נישט איינמאל, שפאציערענדיג ביי נאכט ארום פאלאץ האב איך קרעכצען געהערט, האב איך מיר שטאלץ געטראכט: אין מיין פאלאץ וועט קיינער נישט קרעכצען, עס מוז זיין דער ווינד, וואס רייסט זיך פון די קעלער ארויס...

— דאס איז עס! שארף זענען די מלכים־אויערען פאר יעדער חנופה, און שווער פאר ארימע קרעכצען... אלץ איז דער ווינד!

— נאר — טרייסט איהם דער קארליק — דיין גלות ענדיגט זיך, דו וועסט אויסגעלייזט ווערען... נאר דאס מוז בלייבען בסוד — שולמית בלייבט בת־מלכה!

— און מיין טאכטער, דבורה?!

— וועט גליקליכער זיין — אלע אוצרות פון דער הייל וועלען איהר געהערען!

זי וועט רייכער זיין פאר אלע מלכים, פאר אלע קסרים, נור זי וועט וויסען, ווי אזוי די אוצרות צו בענוצען...

אין דערזעלבער רגע האט זיך געהערט בלאזען ווי פון א טראמפייט.

דער קארליק איז אויפגעשטאנען:

— עס הויבט זיך אן! — זאגט ער — אונזער אויסלייזונג הויבט זיך אן, דאס בלאזט מיין מוהמע אין גלויבשטיינער וואלד... דאס איז דער צייכען, אז עס ווערט טאג, אונזער ריינער, העלער טאג!

אין דערזעלבער רגע זענען צוריק אריין שולמית און די טויב.

און צום קארליק זאגט פרעהליך די טויב:

— שולמית גלויבט! איך האב איהר נאך אמאל אין מ י י ן נאמען און אין ז י י ן נאמען געשווארען, אז זי וועט גליקליך זיין און שלמה דעם זיבענאונצוואנציגסטען וועט קיין איינציגער האר אויפ'ן קאפ זיך נישט קרומען. און זי געטרויט מיר איהר געשטאלט...

— געדאנקט איז גאט! האט אויסגערופען דער קארליק. דער אדלער ווארט פאר דער הייל!

אין דער רגע האט זיך שולמית מיט דער טויב פערביטען! די טויב אין געשטאלט פון שולמית איז ארויס פון דער הייל און שולמית אין געשטאלט פון א טויב איז ארויפגעפלויגען און האט זיך גע־שטעלט אויף שלמה'ס אקסעל...

און דער קארליק האט א פאטש געגעבען מיט דער האנד, און די הייל האט זיך געעפענט, און שלמה זעהט, ווי איין אונגעהייער שטארקער אדלער טראגט די טויב אין געשטאלט פון שולמית אין דער לופט.

— קיין גלויבשטיין — זאגט דער קארליק — פליהט זי, מיר וועלען נאכקומען, אונזערע אדלער ווארטען אויך...

און די הייל האט זיך צוריק פערשלאסען. ל. פרץ.

די ערוואכונג.

פון

דוד פינסקי.

(פארטזעצונג).

פרעמד איז ער געוועזן אין דער וועלט. ווי פון איין אנדער וועלט איז ער דא ארומגעגאנגען. א נישט־געבארענע נשמה צווישען מידע און אויסגעמוטשעטע, א גליקליכער צווישען פערצווייפעלטע, אבער דאך א שלאפענדינער צווישען וואכע.

און פלוצלינג איז אויף איהם געקומען דאס גרויסע ערוואכען...

די ווענד זענען געוועזן אויסגעקלעבט מיט נייע אביצעס, דער באלקען געווייסט, די פאדלאגע געוואשען בלאנק־ריין, די פענסטער־שויבען געפוצט. דער טיש אין זאל איז געוועזן געדעקט מיט א שפאר־געל־נייעם ווייסען טישטוך, אנגעשטעלט מיט שענע נייע טעלער, מיט בלאנקע מעסער און נאבעל און לעפעל, מיט זילבערנע בעגאלד־טע בעכער און מיט צוויי פלאשען פונקעלדיגען וויין—איינפאכער־ראזינקעס־וויין, אבער געפונקעלט האט ער אונטער דעם שיין פון דער גרויסער הייגענדיגער לאמפ, אין וועלכער עס האט געברענט א גרויסער קיילעכדיגער קנויטיל, און פון די פולע ליכט און די בליש־צענדיגע קאנדעליאברעס. די ריינקייט האט געהערשט אין יעדען ווינקעל און די ליכטיגקייט האט אנגעפילט די גאנצע שטוב. דאס אויג, דאס ניט געוואהנטע צו אזא ריינקייט און אזא ליכטיגקייט, האט זיך ניט געקענט זאט אנקוקען, און די הערצער זענען געוועזן אנגעפילט מיט יום־טוב — פסח איז עס געוועזן, אין דער ריינער, ליכטיגער ערשטער סדר־נאכט.

און אלע מענשען אין שטוב האבען געלויכטען. אויס־געבאדענע, פערקעמטע, אנגעטהונענע ריין און ניי. פרישע מענשען, יום־טוב מענשען. נישט מידע פון דעם ערב יום־טוב, ווייל זיי האבען זיך אלץ אבגעטהון פאמעליך, ווי די מאמע האט ליעב געהאט, און ווייל הינדע איז געוועזן א גרויסע בריה און ווייל מען האט נאך געדונגען א יודענע, וועלכע האט איהר אונטערגעהאלפען. אויף די פנים'ער איז געלעגען א גליקזעליקייט, אויף די ליפען האט זיך גע־בעטען א ניגון. נור דער טאטע האט געהאט א ביסיל איין ערנסט געזיכט, ווי עס פאסט פאר א הערשער, וועלכער וועט מוזען „פראַ־וועך". ער איז געוועזן א ביסיל קארג אויף ווערטער, שטארק פער־טיעפט אין די הכנות פון סדר.

און לייבקע איז ארומגעגאנגען גאנץ אונטער דעם איינדרוק, וואס א נייער איינפאל האט אויף איהם היינט געמאכט ביי'ם „סיום", אין איינער פון יענע שטימונגען איז ער געוועזן, וועלכע האבען איהם אוועקגעטראגען ווייט און געלאזען איהם זעהען זעהונגען, אבער נאך אין א געהעכערטער שטימונג, אין א יום־טוב־שטימונג. ער איז גע־וועזן צופריעדען מיט זיך, גליקליך מיט זיין שארפזין, גליקליך מיט דער טיעפקייט פון דער גמרא. ער, וועלכער האט געהאט אין זיך וועניג נגינה, האט יעצט געזונגען. די ליכטקייט און ריינקייט אין שטוב האבען איהם אנגעפילט מיט ליכטיגקייט און גליקזעליגקייט. ער האט געפיהלט א טעם גן־עדן, איבערגעלעבט א שטיק גאולה, זיין נשמה האט אין איהם געשריען פאר פרייד. עס האט זיך איהם געדאכט, אז די פסח־נאכט האט זיך אראבגעלאזען, ווייל ער האט זי געדארפט, ווייל זיין נשמה האט געלעכצט נאך ליכט און שענקייט. — —

הינדע איז אריין אין זאל צו מאכען די הסיבה־בעטען. זי איז געוועזן צו בעוואונדערן אין דער ווייסער בלוזע און דעם ראזען טיכיל ארום האלז און דעם גרויסען ווייסען פארטוך, וועלכער איז געהאנגען אויף גרויסע ווייסע בענדער איבער די פלייצעס און געוועזן ארומ־געבונדען ארום רוקען מיט א גרויסען ברייטען שלייף. און ראז זענען איצט געוועזן איהרע רונדע, ווייסע בעקליך, און פורפור'ן די קליינע, זיסע ליפען. זי האט זיך אנגעטהון און אויסגעפוצט פון זיינעטוועגען. זי איז לאנג געשטאנען פאר'ן שפיגעל, צוקלויבענדיג צום געזיכט א האלזטיכיל און איבערפרובענדיג אלערליי פאסאנען פון אויסבינדען. זי האט געוואלט זיין זיין מלכה, און ווען ער וועט דערפון אפילו נישט וויסען. יעדעס מאל ווען זי פלעגט אריינקומען אין זאל, פלעגט זי א ווארף טהון אויף איהם איין ענטציקטען בליק. און ווי האט זי געוואלט, ער זאל זי ד ע ר ז ע ה ע ן, ער זאל דערזעהען, ווי שען זי איז.

און הירשע דער אלטער, א ווייטער קרוב, וועלכער האט דא געגעסען שבת און יום־טוב, האט איהר געהאלפען אויסלעגען די קישען און די שנעע־ווייסע, מיט רויטע אותיות אויסגענעהטע ציכליך אויף צוזאמענגעשטעלטע שטוהלען און אויף דער סאפא. ער האט איהר געהאלפען און נישט אראבגענומען פון איהר די אויגען. און אז זי האט געענדיגט, האט ער אויף איהר אזוי א קוק געטהון, אז זי

אַרויסגעלאָפֿען נאָך מעהר פֿערפֿלאַמט, וויסענדיג, אַז זי איז איצט זעהר שען, און איהר האַרץ האָט שטאַרק געשלאָגען.

און הירשע דער אַלטער האָט טאַקי געזאָגט:

„אַ זעלטענע שענהייט די הינדעל!"

„זי שיינט ווי די זון", האָט זיך די מאַמע אָבגערופֿען.

„איהר האָט עס ערשט בעמערקט?" האָט איהם דער טאַטע געפֿרעגט.

„ניין, ווי זי איז איצטער האָב איך זי נאָך קיינמאָל נישט געזעהן. אַ מאָדנע, זעלטענע שענהייט".

„פֿששש, שייכות צו זאָגען, ווי די זון! ווי די זון שיינט זי!" האָט די מאַמע געזאָגט.

„אָבער דער אַלטער קוקט אויך אויף שענע מיידליך," האָט דער טאַטע געלאַכט.

„אַ זעלטענע, זעלטענע שענהייט," האָט זיך דער אַלטער אַליין געוואונדערט. „אין מיין לעבען..."

הינדע איז אַריינגעקומען מיט די קיטלען, און לייבקע האָט איצט אויפֿגעהויבען אויף איהר זיינע אויגען און דערזעהען, אַז זי איז שען. די ליכטיגקייט און יום־טוב׳דיגקייט פֿון גאַנצען צימער האָט אָבגעשלאָגען אין איהר געזיכט, די גאַנצע ווייסקייט און ריינקייט האָט זיך צוזאַמענגענומען אויף איהר ווייסען פּנים, אויף איהר ווייסען פֿאַרטוך, אין די קנייטשען פֿון איהר ווייסער בלוזע. ער האָט אויף איהר געקוקט מיט ווייט פֿונאַנדערגעעפֿענטע אויגען, גלייך ער וואָלט זי געזעהען צום ערשטען מאָל. זיינע אַלע געדאַנקען זענען פֿערפֿלויגען, אָבער ער איז נישט אָרימער געוואָרען. ער איז געוועזען פֿול! מיט די שטראַהלען פֿון איהר גאַנצען וועזען, און זיין נְשָמָה האָט געטרונקען אין גרויסע זופּען פֿון איהר שענקייט. זי האָט אויפֿגעהויבען אויף איהם איהרע בלויע אויגען, און ער איז בעגאָסען געוואָרען פֿון דאָרטען מיט ליכט. ער האָט זיך אָנגעהאָפּט מיט דער רעכטער האַנד פֿאַר דער לאַץ פֿון זיין ראָק, און זיינע ליפּען האָבען זיך בעוועגט. ער האָט אַראָבגעלאָזען זיין בליק, ווי פֿערשעמט, און דערפֿיהלט זיך ווי מיד פֿון דעם ליכט, אין וועלכען ער האָט אַריינגעקוקט, פֿון דער נייער שענקייט, פֿון וועלכער ער געטרונקען. און הינדע האָט געוואוסט, אַז ער האָט זי ענדליך ד ע ר ז ע ה ן, אַז ער האָט דערזעהן איהר שענקייט. און אַ ציטער איז איהר דורכגעלאָפֿען איבער׳ן גאַנצען קערפּער. זי האָט אַוועקגעלעגט די קיטלען, און איהר האַנד האָט זיך געטרייסעלט. זי איז מעהר אַרויסגעלאָפֿען, ווי אַרויסגעגאַנגען פֿון צימער. און ער האָט זי בעגלייט מיט אַ קורצען בליק.

„ביזט דו עפּיס אַ מֵבין אויף איהר?" האָט איהם געפֿרעגט דער אַלטער.

לייבקע האָט נישט געענטפֿערט. ער האָט נור געפֿיהלט, אַז אין צימער איז געוועזען ליכטיגער און שענער, ווען זי איז דאָ געוועזען, אַז זיין נשמה, וועלכע האָט געלעכצט נאָך ליכט און שענקייט, האָט ערשט דערפֿיהלט איהר דורשט, ווען ער האָט זי דערזעהן. ער האָט געוואָרט, זי זאָל ווידער אַריינקומען.

אָבער דער אַלטער הירשע האָט זיך געוויטצעלט.

„ביי איהם פֿרעג איך מְבִינוּת אויף אַ שען מיידיל! אַ מיידיל איז עפּיס אַ מַהַרְשָ"א?"

און די מאַמע האָט געענטפֿערט:

„נישט קָשֶה, זאָל נור קומען זיין בעשערטע, וועט ער שוין זיין אַ מֵבין."

אָבער לייבקע האָט געוואָרפֿען בליקען אויף די טהיר און געוואַרט, אַז הינדע זאָל אַריינקומען. אין צימער איז עפּיס געוועזען נישט גענוג ליכטיג, און זיין נשמה האָט געבייינקט.—

אַלץ איז שוין געוועזען אין אָרדנונג. דער טאַטע און דער אַלטער הירשע האָבען אָנגעטהון די קיטלען, מען האָט זיך געזעטצט צום סֵדֶר. און הינדע איז אַריינגעקומען, אָבטהוענדיג איהר לעצטע אַרבייט, פֿערשפּאַרענדיג די גאַסענטהיר. לייבקע האָט אויף איהר אַ וואָרף געטהון זיין פֿערשעמטען בליק, און עס איז ווידער ליכטיגער געוואָרען אין צימער. עס האָט געשטראָמט פֿון איהר איין אונענדליכע פֿרעהליכקייט, איין אויפֿלעבען, איין ענטציקטער אויסגעשריי פֿון אַ זיעגערין. אין זיין נשמה אָבער איז פֿערבליבען עפּיס פֿון דער בייינקענים. עס האָט איהם געצויגען אין האַרצען ווי פֿון אַ שטילער טרויער.

מען האָט זיך צוזעטצט. דער טאַטע אויבען־אָן, אויף זיין טהראָן פֿון צוזאַמענגעשטעלטע שטוהלען, די מאַמע ביי זיין לינקער זייט, לייבקע ביי זיין רעכטער זייט אויף דער סאָפֿאַ. נעבען איהם ביים אַנדער עק סאָפֿאַ איז געזעסען דער אַלטער הירשע, און אַנטקעגען, נעבען דער מאַמע'ן, איז געזעסען הינדע. מען האָט געמאַכט קִידוּש און אָנגעהויבען די הַגָדָה. לייבקע האָט אַרויסגעזאָגט די ערשטע ווערטער, ווי עס וואָלט איהם געוועזען פֿערלעגט אין האַלז. אויגען האָבען זיך אויף איהם אויפֿגעהויבען. ער האָט אַ ציטער געטהון און איז רויט געוואָרען. ער האָט זיך פֿערשעמט.

זיין סאָלאָ, די פֿיער קֻשְיוֹת, איז איהם אָנגעקומען שווער. שטענדיג פֿלעגט ער זיי זאָגען מיט אַ מין פֿרעהליכקייט, הויך אויפֿ׳ן קול. דאָס מאָל האָט ער זיי אָבגעהאַפּט מיט אַ מידען טרוקענעם קול, און ער האָט געפֿיהלט אויף זיך פֿרעגענדיגע בליקען. ער האָט נישט אויפֿגעהויבען די אויגען פֿון דער הגדה, און קיינמאָל נאָך האָט ער זי אַזוי שלעכט נישט געזאָגט, ער, וועלכער האָט שטענדיג געזאָגט די הגדה מיט אַ מין לעבעדיגקייט און אויפֿגעטהון אין איהר חִידוּשִים און שטענדיג געפֿונען אין איהר צו זאָגען עפּיס אַ דרוּש, אַז דער טאַטע און די מאַמע און הינדע און הירשע דער אַלטער פֿלעגען הערען און אָנקוועלען און פֿרעהען זיך, האָטש זיי האָבען גאָר נישט אָדער וועניג פֿערשטאַנען — ער האָט היינט „געבראָקט". זיין קאָפּ איז נישט געוועזען ביים זאָגען, זיין קאָפּ איז איצט איבערהויפּט געוועזען פּוסט. ער האָט וועגען גאָר נישט געקענט טראַכטען, און נישט געקענט אַריינטהון זיך. ער האָט נור געפֿיהלט, אַז אַנטקעגען זיטצט הינדע, און אַז זי קוקט אויף איהם נישט און ער קוקט אויף איהר נישט. און עס איז איהם געוועזען, גלייך ער וואָלט געזעסען מיט צוגעמאַכטע אויגען און געוואוסט מיט יעדעם גליעד און מיט יעדען נערוו, אַז עס איז וואונדער־ליכטיג אין שטוב, און עס האָט זיך איהם געוואָלט אויפֿעפֿענען די אויגען.

און די אַנדערע האָבען זיך געוואונדערט. דער טאַטע און די מאַמע האָבען איהם עטליכע מאָל אונרוהיג אָנגעקוקט. ער האָט געפֿיהלט זייערע בליקען, און זיי האָבען איהם אַריינגעבראַכט נאָך אין אַ גרעסערע פֿערלעגענהייט.

און הירשע דער אַלטער האָט זיך געווענדט צו איהם:

„און וואָס, דו וועסט היינט גאָר קיין דרוּש נישט זאָגען?"

און דער טאַטע האָט צוגעגעבען כְּלוֹמר'שט מיט אַ וויטץ:

„טאַקי, מיר האָבען שוין אויסגעצעהלט די מִצְרַיִם אַלע מַכּוֹת און דו שווייגסט נאָך."

די מאַמע האָט פאַר איהם געענטפערט, אונרוהיג איינקוקענדיג זיך אין איהם:

"מסתמא האָט ער עפּיס אַנגענרייט אויף שפּעטער."

אָבער הינדע'ן האָט אַ קלאַפּ געטהון אין האַרצען, און זי האָט פערגראָבען איהר געזיכט אין איהר הגדה. זי האָט זיך ווי פערשעמט, אָבער אין איהר האָט עס געשריען פאַר פרייד.

און לייבקע האָט זיך פערלאָרען און איז רויט געוואָרען. ער האָט געענטפערט:

"איך האָב היינט גאָר נישט געפונען וואָס צו זאָגען. אפשר שפּעטער."

אָבער ער איז גלייך ברוגז געוואָרען אויף זיך. ער האָט געזאָגט אַ ליגען: ער האָט גאָר נישט געזוכט און נישט געטראַכט, און אפילו פערגעסען צו טראַכטען וועגען אַ דרוש. און דאַן איז ער אויך בייז געוואָרען אויף הינדע'ן. אַ מין געפיהל איז איהם דורכגעלאָפען, אַז ער וואָלט אויסגעשריען: ווילט איהר פון מיר עפּיס הערען, דאָ זאָל הינדע אַרויס פון צימער! אָבער ער האָט זיך איינגעהאַלטען אַ קוק צו טהון אויף איהר אפילו אין זיין בייזקייט. און ער איז געוועזען פול פון איהר שענקייט, פול פון איהר ליכטיגקייט, ווי זי איז דאָ אַזוי געזעסען, מיטביידע הענד אָנגעשפּאַרט אָן טיש, און לאַנגזאַם דורכגעשלאָגען זיך דורך דער הגדה, מיט אַ גליקליכען אויסדרוק אויף איהר גאַנצען געזיכט.

(ענדע קומט).

Verlag „Achiasaf“. Verantwortlicher Red. M. Berkowicz. — Herausgeber u. Buchdrucker Josef Fischer Krakau.

!!מעבלירטע ציממער!!
מוסטערהאַפט זויבער און בעקוועם איינ-געאָרדענט, אים פרייזע פון 50, 60, 75, 90, 1.25, 1.50 ביז 2 רו"ב א טאָג. באדע-ציממער (וואננעס), גאז-בעלייכטונג. רעעלע בעהאנדלונג און פינקטליכע בעדיענונג. מיטטאַגע פרישע און שמאקהאַפטע פון 35 קאָפ. אן, סאמאָווארען א 10 קאָפ.

ה. דוואָרעצקי, סט.-יערסקא נו' 34.

Меблированныя комнаты
Х. М. Дворецкаго, Варшава
Св. Георгія 34.

אהוב את המלאכה

אלע סארטען שפיגעל - מא-כען גרינדליך לערנט אויס דורך בריעפע

דער 25 יעהריגער פראקטיקאנט אין די שפיגעלפאבריקאציאן

Юдка Вейнблятъ
Варшава, Слизская 22.

ד א נ ט י ס ט
בערלין-קרופיצקי, ווארשא
נאלעווקי נו' 7

ספעציאַליטעט-קינסטליכע צאָהנע קארא-נען און בריקען ארבייט (אָהנע גומען).

!!רעפערירט אין 2 שטונדען!!

סיאיז ארויס פון דרוק א נייער בוך

די קליידער פאַרבעריי און כעמישע וואשעריי

פון שאול שפירא

מיט 4 ריסונקעס אין 54 געפאַרבטע פראָבעס.

פרייז 2.50 ר. מיט פארטאָ 2.75 ר.

צו בעציהען דורך יעדער בוכהאנדלונג אָדער פון פערפאַסער

Ш. М. Шапиро Бѣлостокъ
почтовый ящикъ 75.

אין בוך זענען בעשריעבען אין א גאנץ גרינגען זארגאָן די בעסטע מעטהאָדעס, אלטע און נייעסטע, פום פאַרבען פון וואָלענע, האלב וואָלענע, זיידענע און האַלבזיידענע קליידער און אלע נייט-היגע קאָלירען, זאָוויע די כעמישע וואשעריי און פלעקענרייניגונג.
פראָספעקט ווירר אויף וווּנש אומזיסט צוגעשיקט.

Парижская папиросная бумага

„Ле Дерніеръ Картушъ"

Требовать исключительно гильзъ а также папиросныхъ книжекъ изъ настоящей французской бумаги „Ле Дерніеръ Картушъ"

Бумажка эта признана Химичес. Лаборатр. Варшав. Император. Университета САМОЮ ЛУЧШЕЮ.

Образцы бумажки разныхъ сортовъ высылаетъ бесплатно.

ТОРГОВЫЙ ДОМЪ
Д. ЗИЛБЕРЛЯСТЪ
въ ВАРШАВѢ
Граничная улица № 6.

אונענטבעהרליך פיר יעדעס יודישעהויז!
איזט דאָס נייערשיענענע בוך:

בית ישראל

מאראלשריפטען פיר דאס יודישע הויז

יעדער פאמיליענפאטער, יעדע מוטער די איהר הויז נאך יודישער מאראל פיהרען וואָלען און איהרע קינדער אים גייסטע רער וואהרען יודישען זיטענלעהרע ערציעהען מעכטען, זאָלטען אונבעדינגט דיזע העכסטע ווערטפאָלע שריפט לעזען.

די אויספיהרליכע פאפולערע בע-האנדלונג אין לייכטער אנגענעהמער יודיש-דייטשער שפראכע דער וויכטיג-סטען פראגען ווי: זיטליכקייט, ליעבע, וואָהלטהעטיגקייט, הויזפריעדען, פרויענ-פראגע און פיעלע אנדערע, מאכט דיעזעס מערקווירדיגע, אין אונזער לי-טעראטור איינציג דאשטעהענדע בוך, פיר די ווייטעסטען קרייזע דעם יודישען פובליקום אונענטבעהרליך און צוגענג-ליך, און וואָלטע עס אין קיינעם אינטע-ליגענטען יודישען הויזע פעהלען.

☞ פרייז 70 קאפ' מיט פאָרטאָ.
פער נאכנאהמע 80 קאָפ'.

Л. И. Гиршовичу, Варшава,
Новолипки 27.

אויפמערקזאם!!!

איך לערען בריעפליך אויך פערזענליך כעמישע ארטיקלען מיט וועלכע פון יעדער פון זיי קען מען פיין עקסעס-טירען, פאָררערט גאנץ ווייניג קאפי-טאל; אויך גיב איך איין אגענטורע פון א וויכטיג ארטיקעל, אייגענע פאב-ריקאַציאָן מיט זעהר גוטע קאנדיציעס.
אנטוואָרט מיט רעטור פאסט.

Варшава, И. Матузону,
Дѣльная 18.

ספעציעלע פאבריק
פון דימאנטען
צו גלאסשניידען.

צו זעהר מעסיגע פרייזען.

Я. Шефтель,
ВАРШАВА
Налевки 9, кв. 17,

לבעלי בריתי לזכרון תמיד!!!

אדריסתי היא רק בת ג' מלים:
Я. Нейдичъ Варщава.

כירורגישע הינעקאלאגישע
פריוואט-קליניק
פון
ד"ר רייכשטיין און וואָוועלבערג

אין ווארשא, לעשנא 31. די אנשטאלט נעפינט זיך אין א גארטען. עס זענען דא שפעציעלע צימער פיר קימפעטאָרען (אָהנע מעלדונג). פרייז פון 2 ביז 5 רו"כ. שטרענג כשר'ע קיך. אמבו-לאטאריום פון 10 ביז 12 אוהר.

ספעציעל גראַווירן און חתימות
גוט און ביליג פערפערטיגע

М. А. СЛОБОДСКІЙ
Варшава, Гусья 5.

איך שיק אייך פר. פאסטנאכנאהמע.

אומזיסט פראָספעקט פון חעמישע ווע-שעריי און בעטפעדערן רייניגונג

М. Салямонъ Бѣлостокъ Никол. ул

Пользуйтесь случаемъ!

Только за 5 руб. высылаю коллекцію морскихъ раковинъ перламутровыхъ разныхъ породъ. Спеціальная мастерская издѣлій изъ раковинъ и бронзы письменныхъ и туалетныхъ принадлежностей. На коллекцію задатокъ въ размѣрѣ 25°/₀ высылаю франко.

Адресъ: В. А. ТРАЙНИНУ
Варшава, Налевки 35.

צוקערניע ש. שפינעלגלאז
Nr. 10 ווארשא, נאלעווקי
(פארמאלס אינעלואהן). וועלכע עקזיסטירט זייט 18 יאהר. פון דער צייט און זייט איך האב זי איבערגע-נומען אונטער מיינע אויפזיכט האָב איך פיעל פערבעסערונגען איינגעאר-רענט. ריין, כשר, בילינ. בעשטעלונ-גען ווערדען פינקטליך אויסגעפיהרט, היער און אויף דער פראָווינץ. פיעלע דאנקען בריעפליך אויך מינדליך.
די צוקערניע בעזיצט 24 צייטונגען צום לעזען.

עס איז מיר נייטהיג איין טיכטיגער צושניידער וועלכער פערשטעהט ווא-יענע און שטאאטסקע צושניידען און אויך ארבייטען זאל זיך ווענדען אן:

אברהם קאפעלמאן
ווערזבאלאווא.
А. КОПЕЛЬМАНЪ Верпеболово
сувал. губ.

וואונדערליך ביליג! ☞ א זעלטענער צופאל

עהדער אָנצוקלאפען אויפ'ן טהיר א וויזיט קארטע איז גרייכער צו בעשטעלען פיר זיך פאר א גאנץ ביליגע פרייז א נעגראווירטע מעשענע בלעטעל, מיט נאָמען און פאמיליע, פיין געארבעט, און בעדעקט מיט שווארצע עמאליע — די גרייס 17 סאנטימ. × 6 סאנט. קאָסט איבעראל 3 רו"כ און ביי מיר 1·15 מיט צושטעלען צו הויזע. די פרייזען פון מיינע קאָאוטשוק-סטעמפלען זענען אויסער קאנקורענץ: ניקלירטעס שרייב געצייג מיט א קאָאוטשוק סטעמפעל מיט'ן נאָמען און פאמיליע, סטעמפעל אויף ליאַק מיט 2 בוכשטאבען, פערער, בליישטיפט 75 ק. מיט פאָרטאָ, אהן פאָרטאָ 40 ק., די וואָס בעשטעלען 5 שטיק מיט איין מאָל צאָלען מעהר נישט צו 50 קאָפ. מיט פאָרטא. בעשטעלונ-גען, געגען האנד-געלד פר. נאכנאמע.
אדרעס: ווארשא רימארסקאַ 3, וועליקסאהן. — אגענטען ווערדען געזוכט!

פולווער Aragac (אראַגאַק).

אויס קאַווקאַזער געוויקסען, איין מיטעל צו פערטילגען פליגען, מאללען, קאראלוהעס, פליי און אנדערע ווערם.

פערקויף אין אלען אַפּאַטהעק-מאגאַזינען. פרייז 60 30 און 15 ק.

ווייל עס גיבט פילע געפעלשטע און נאכגעמאכטע, דאריבער זאל מען מערקען אויף דער עטיקעטע מיט איין בארג פון 2 שפיצען די אויפשריפטען: „די עטיקעטע איז בעשטעטיגט דורך דעם דעפארטאמענט פיר האנדעל און אינדוסטריע"

אויסשליסליכער פערקויף אויף פראווינץ פוילען אין דער אקציען-געזעל-שאַפט פיר חעמישע און אפאטהעקער אויסארבייטונגען פון
העינריק וועלט, ווארשא, פרזעיאזד 5, אייגענעם הויז. טעלעפאָן נו' 1059.

פריילינען און דאמען

קענען זיך אויסלערנען גוט שניידען און נייהען אין א קורצע צייט דורך בריעף אין זארגאן, רוסיש אין דייטש. די מעטאָדע איז די בעסטע און די גרינגסטע. אפילו 12 יעהריגע מעדכען קענען זיך גוט אויסלערנען. ניט זוימט אין פרעגט אָן ביי:

Варшава, Госпожѣ Бертѣ Найдичъ

שפיגעל־פאבריק

ל. אידעלזאק, ווארשא

רימארסקא נ' 10

עמפפעהלט זיין גראָססעס לאַגער פאָן פערשיעדענע שפיגעל, שפיגעלגלאס, טרעמאשפיגעל או"וו.

פערקויף ענגרא עט דעטאיל.

ניי ערעפענטעס

האטעל „РОССІЯ“ ווארשא

נאָוואָליפקי נ' 8

עלעגאנטע צימער פון 60 קאָפּ. און טייערער. באַדעצימער, טעלעפאָן, כשר׳ה קיכע, קאָנדיטעריי.

ВНИМАНІЮ ЮВЕЛИРОВЪ!!!

Англійскія пружинки для вырѣзки металловъ, напильники и надфайля разныхъ нумеровъ и сортовъ, по самымъ умѣреннымъ цѣнамъ. Высылаю наложеннымъ платежемъ. **Л. Бреславъ, Варшава, Дикая 7** у г. Рапопорта.

ДЕШЕВАЯ ОБСТАНОВКА за 13 РУБЛЕЙ!!!

2 столика угловыхъ для цвѣтовъ	за 3.50
6 обхватовъ металлическихъ	„ 3.—
Вѣшалка для полотенца	„ 1.50
Пара консоликовъ для фигуръ	„ 1.50
Металлическая вѣшалка для одежды	„ 1.20
Этажерка для газетъ (Gazetenhalter)	„ 2.30
	Итого 13 р.

Высылаю налож. плат. задаткомъ 6 руб.

Адресъ: **О. Л. Берковичу, Варшава**
Дикая улица 38.

נייעס!! נייעס!!

ברוכבענדער עלעקטרא־גאלוואנישע היילען גרינדליך נאך קורצען געברויך, ווי עס איז איבערצייגט געוואָרען, אז נאך 3 מאָנאטליכען טראגען, ווירד דער ברוך פאָללשטענדיג אויסגעהיילט. פּרייז פאָן איינער זייטע 6 רובל, צווייזייטיג 10 רובל. בויכבינדען פיר פרויען, עלאסטישע זאקען פיר געשוואָלענע פיס, אונד פערשיעדענע אנדערע כירורגישע ארטיקלען — צו בעקומען נור ביים אָפּטישען־כירורגישען געשעפט אונטער דער פירמא: אלעקסאנדער סענאטאָרסקא 22 ווארשוי.

אדרעססע:

„АЛЕКСАНДРЪ“
Сенаторская ул. № 22,
Варшава.

דא עס האט זיך געצייגט דאס מען מאכט נאך דיעזע ברוכבענדער ביטען מיר אויפמערקזאם צו זיין אויף די אָריגינעלע ביט׳ן סטעמפעל פאָן אונזער פירמע.

לעדערערס מיטאגע

פרייז פיר א מיטאג פון 6 שפייזע 25 ק', מיט פיש 30 ק'. אויך מיטאג פיר 20 ק' 5 שפייזען נור פון 12 ביז 3 אוהר.

געגשא נר. 20 2־טער שטאָק.

פערגעסט ניט די אַדרעסע.

ניי ערעפענטע יודישע קאנדיטאריי פון

געברידער קאטליצקי,

ווארשא. נאוואליפקי 8.

(„האָטעל ראססיא“)

נעהמט אויף בעשטעלונגען אויף צוקערנעבעקס, קאָנפעקטען, מאראזעננאע טארטין, צעקאָלאדען, קרעמען א. ז. וו. אויף האָכצייטען און בעלער היער און אויך ארויסצושיקען אויף דער פראָווינץ צו מעסיגע פרייזען.

ערעפנעט

מיט דעם גרעסטען קאמפארט און היגיעניש איינגעריכטעט

איין נייע זאלל פיר חתונות און בעלער

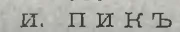
אונטערן נאמען „NOWA HARMONIA“

אין ווארשא גרזיבאווסקא Nr. 11 טעלעפאָן Nr. 1443

אלס אמת׳ע פאכלייטע אין דיזער בראנזשע, נאָך לאנגיאָהריגען פראקטיק ביי דער פיהרונג פון איין זאלכער זאלל אויף דלוגא שטר׳ Nr. 12 טעלעפאָן Nr. 1374 קענען מיר זיך דרייסט דעם געעהרטען פובליקום עמפפעהלען אַז די סעודות און בעללער וועלכע ווערדען אין אונזערעם נייעם לאָקאל געמאכט וועלען ענטשפרעכען דען העכסטען וואונשען און דעם גוסט דעם געעהרטען פובליקום. ווי ביז אהער זאָ אויך פון נון ווייטער נעמען וויר אָן בעשטעלונגען היזיגע און פון דער פראָווינץ. וויר עמפפעהלען זיך דער ריקויכט דעם געעהרטען פובליקומ׳ס און פערבלייבען אכטונגספאלל

BRACIA IGALSOHN.

אנמערקונג. קיינע קאנדיטארייען בעזיצען וויר ניט, וויר נעמען אָן בעשטעלונגען נור אויף דעם ארט מינדליך, ברי ליך אדער אויך פער טעלעפאָן „Nowa Harmonia“ נומר 1443 אָדער Nouveaute נומר 1374.

Оптическій и хирургическій складъ

И. ПИКЪ

Налевки 35, въ Варшавѣ.

עמפפעהלט צו פאבריקס פרייזען ברוכבענדער עלעקטרא־גאלוואנישע וועלכע היילען גרינדליך דעם שווערסטען ברוך, לייבבענדער, בויכבענדער פיר פרויען עלאסטישע זאָקען פיר געשוואָלענע פיס,ברילען מיט ווענעציאנישע גלעזער וועלכע די אייגענשאפט בעזיצען די אויגען צו שטערקען; אויך פערשיעדענע כירורגישע און אפטישע געגענשטענדע פיר קראנקע, ברוכבענדער ווערדען צוגעפאָסט דורך איינען ספעציאליסטען.

Механическо-Токарное Заведеніе

АДОЛЬФА ШТЕЙНКЕ

Въ Варшавѣ. улица Лешно. № 18.

Имѣются балансѣровые прессы, штанцы и т. п. Принимаетъ также починки разнаго рода машинъ, а равно и предметовъ входящихъ въ составъ механики.

Цѣны умѣренныя.

סוחרים! מוכרים!

איך קויף צו יעדער צייט „מוטערקאָרן“ (Рожки, Шпорь) „שפאַנירפּליענען„ „לוקאָפּאָד“ און צאָהל דעם גרעסטען מקח.

D. ANDERMAN, BRODY (Austria).

Д. АНДЕРМАНЪ въ БРОДЫ (Австрія).

מיין מאָנופאקטור־דעטאיל־געשעפט פון פערשיעדענע מאָסקווער או לאָדזער וואָלענע און בוימוואָלענע ווי אויך ווייסוואַרען האבע פון 8־טען יולי איבערטראגען אויף דער דזיקא שטראסע נ' 9 עקע פאוויא, און עמפפעהלע מיינע געעהרטע קונדשאפט איין רייכעס לאגער און צו ביליגסטען פרייזען.

האָכאכטונגספאָל זעליג קרעמער, דזיקא 9 עקע פאוויא